

18.03.2026

*Acil yürürlüğü durdurma istemi
Duruşma ve uzman dinlenmesi istemi*

ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA

ESAS : 2025/204 Esas

DAVACI : **İbrahim AKIN** (TC ...)
İzmir Milletvekili

VEKİLLERİ :
1. **Av. Arif Ai CANGI** (TC ...), İzmir Barosu
2. **Av. İpek SARICA** (TC ...), İzmir Barosu

DAVA KONUSU : 19.07.2025 tarihli ve 754 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu'nun bazı hükümlerinin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI ve İPTALİ durdurma istemi

DİLEKÇE KONUSU : İptali istenilen yasaların uygulanmasıyla giderimi olanaksız zararların ortaya çıkması karşısında yürürlüğü durdurma isteminin acilen görüşülmesi, uzman dinlenmesi ve duruşma açılması istemidir.

Müvekkilimiz İzmir Milletvekili İbrahim Akın, bu davanın davacıları arasındadır. Eldeki dava dosyasında sayın heyetiniz tarafından 08.10.2025 tarihinde yapılan ilk incelemede "**Esasının incelenmesine, Yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına**" karar verilmiştir.

İptali istenen yasanın yürürlüğe girmesinden bu yana, anayasaya aykırı yasalara dayanılarak olağanüstü idari işlemler tesis edilmiş ve hızla uygulamaya başlanmıştır. İşlem ve uygulamalarla her geçen gün yurttaşların anayasal hakları ağır şekilde ihlal edilmekte, doğal çevre ve ekosistemde geri dönüşlü olamayacak kirlenme ve tahribat yaşanmaktadır.

Sayın Mahkemenizin incelemesinde olan anayasaya aykırı yasalara dayanılarak yapılan işlem ve uygulamaların durdurulmasını sağlamak amacıyla bu başvuruyu yapmak zorunda kalıyoruz.

I- 7554 SAYILI KANUNA DAYANILARAK YAPILAN İDARİ İŞLEM VE UYGULAMALAR:

A.) AKBELEN SÜRECİ, MİLAS ACELE KAMULAŞTIRMALARI :

a.) Süreç :

Muğla'da 48 köy linyit madeni ruhsat alanları içinde bulunmaktadır. Bugüne kadar linyit maden sahaları için Muğla genelinde toplam 8 köy (mahalleleri ile birlikte 12 yerleşim alanı) ya

taşınmış ya da tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bazı köylerde yaşayan yurttaşlar iki kez yer değiştirmek zorunda kalırken (Yatağan - Eskihişar, Tınaz); bazıları ikinci, üçüncü kez yer değiştirme tehdidi ile karşı karşıyadır. (Yatağan - Yeşilbağcılar, Eskihişar; Milas - İkizköy). Milas'ta bulunan linyit madeni ruhsat alanları sınırlarında 21 mahalle bulunmaktadır. Yeniköy ve Kemerköy termik santrallerine yakıt sağlamak amacıyla işletilen linyit maden sahaları nedeniyle 1979 yılından beri Sekköy, Hüsamlar ve İkizköy Işıkdere mahalleleri tamamen boşaltılmış; bu köylere ek olarak Yeniköy, Karacaağaç, Çakıralan gibi diğer köylerde de maden sahası açmak için arazi kamulaştırması yapılmıştır. Bu ruhsat alanları içindeki yerleşim yerlerinin ve tarım arazilerinin kamulaştırılmasına 2014 yılı sonundaki özelleştirmeden sonra da devam edilmiştir.

2017 yılında İkizköy mahallesi (Işıkdere mevkii) yerleşim alanı ve tarım arazilerinin/zeytinliklerinin linyit sahası için kamulaştırılması söz konusu olmuştur. Kamulaştırma sonrası ilçe merkezine ya da diğer mahallelere taşınmak ve yeniden ev kurmak durumunda kalan, üstelik tarım ve hayvancılık yaptıkları arazilerinin mülkiyetini de kaybetmiş olan İkizköylülerin çoğu yeniden bir yere yerleşebilmek için banka kredisi alarak borçlanmışlardır. İkizköy mahallesi Işıkdere mevkii, köylülerin çoğunluğunun 2017 sonu ve 2018'de taşınmazı ile birlikte boşaltılmıştır. 2020 yılı başına kadar köyde yaşamaya devam eden 4-5 hane de, Ocak 2020'de Şirket tarafından elektrikleri ve suları kesilerek göç etmek zorunda bırakılmıştır.

Mayıs 2019'da İkizköy'ün Karadam ve Akbelen mevkilerinin bir kısmı ile Ova mevkinin tamamına, Karacahisar ve Çamköy mahallelerinin ise bazı tarım alanı ve zeytinliklerine dayanmış; Kamulaştırma ve mülksüzleştirilmenin yanı sıra bölgedeki maden işletmeleri ile madenlerden çıkan kömürlerin yakıldığı Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik santrallerinin yarattıkları kirlilik nedeniyle sağlıkları bozulmuş, mahsul alamaz olmuşlardır. Var olan işletmelerden illallah diyen, yöre yurttaşları madenlerin ve termik santrallerin kapatılması için davalar açmaya başlamışlardır.

2023 yılı Temmuz ayının sonlarında Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim A.Ş.'ye ait Yeniköy ve Kemerköy Termik Santrallerinin çalıştırılabilmesi için Akbelen Ormanı'nın yaklaşık dörtte üçünün kesilmesi akabinde linyit kömürü çıkarılması için maden faaliyetlerine fiilen başlanmış, bu kapsamda yürütülen çalışmalar 2024 yılı yaz aylarına kadar aralıksız biçimde devam etmiştir. Bu süreçte maden ocağı faaliyetlerinin zeytinlik alanların bulunduğu noktaya kadar ilerlediği, ancak 15 Eylül 2025 tarihine kadar maden sahasında yoğun ve süreklilik arz eden bir çalışma yürütülmediği gözlemlenmiştir. Buna karşılık, sahadaki faaliyet yoğunluğunun azalmasına paralel olarak Milas-Ören yolu üzerinden yaklaşık her beş dakikada üç adet kömür yüklü kamyonun yüksek hızla geçiş yaptığı, dolayısıyla maden faaliyetlerinin fiilen devam ettiğine işaret eden lojistik hareketliliğin sürdüğü anlaşılmaktadır.

Akbelen Ormanı'nda gerçekleştirilen ağaç kesimi sonrasında şirket aleyhine gelişen ilk önemli idari işlem, 12 Mart 2024 tarihli Cumhurbaşkanlığı acele kamulaştırma kararının, 14 Mart 2024 tarihli Cumhurbaşkanı Kararı ile yürürlükten kaldırılması olmuştur. Söz konusu acele kamulaştırma kararının geri alınmasının temel gerekçesi, acele kamulaştırma işleminin dayanağını oluşturan kamu yararı kararının usulüne uygun şekilde tesis edilmeden kamulaştırma sürecine başlanmış olmasıdır. Bu durum, acele kamulaştırma işleminin hukuka uygunluk denetimi bakımından şekil ve sebep unsurları yönünden sakat olduğunu ortaya koymuş; idare tarafından tesis edilen işlemin geri alınması suretiyle hukuka aykırılığın giderilmesi yoluna gidilmiştir. **(EK-1:01.11.2024 Tarihli MAPEG yazısı)**

Nitekim aradan geçen birkaç ayın ardından, basın ve haber sitelerine yansıyan bilgilerden, Yeniköy Kemerköy Enerji A.Ş. tarafından Hazine ve Maliye Bakanlığı'na hitaben kaleme alınan

bir şikâyet mektubu kamuoyuna yansımıştır. Söz konusu mektupta şirket, yürütülen madencilik faaliyetleri ve enerji üretim sürecinde karşılaşılan hukuki ve fiili engeller nedeniyle beklenen kârlılığa ulaşamadığını ileri sürmüştü; bu kapsamda özellikle devam eden ve/veya sonuçlanmış yargı süreçlerini zarar gerekçesi olarak göstermiştir. (Bknz. <https://halktv.com.tr/makale/yandas-sirketler-zeytinlikleri-istedi-iste-o-skandal-mektup-948479>)

Şirket tarafından zarar gerekçesi olarak ileri sürülen hususlar arasında; maden açık işletme izninin iptaline ilişkin dava, çevre izin ve lisans belgesinin iptaline yönelik dava, zeytincilik mevzuatından kaynaklanan sınırlamalar nedeniyle talep edilen kamulaştırma işlemlerine dair tesis edilen idari işlemlerin iptaline ilişkin davalar ile kömür tedarikinin fiilen imkânsız hâle gelmesi yer almaktadır. Bu çerçevede şirket, söz konusu yargısal ve idari süreçlerin madencilik faaliyetlerinin sürekliliğini ve ekonomik verimliliğini olumsuz etkilediğini iddia ederek, kamu otoriteleri nezdinde yaşanan kâr kaybına dikkat çekmeye çalışmıştır. **(EK-2: Yeniköy Kemerköy Enerji tarafından Hazine ve Maliye Bakanlığı'na hitaben kaleme alınan bir şikâyet mektubu)**

Şirketin söz konusu şikâyet mektubunun kamuoyuna yansımalarının ardından, enerji üretim faaliyetlerinin sürekliliğinin sağlanması ve kamu-özel sektör işbirliği zemininde yürütülen madencilik faaliyetlerinin sekteye uğramamasına yönelik olarak idare tarafından yeni adımların atıldığı görülmüştür. Bu kapsamda ilk somut idari işlem, Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) tarafından acele kamulaştırma sürecinin ön koşulu olan kamu yararı kararının 16 Temmuz 2024 tarihinde tesis edilmesi olmuştur. **(EK-3: Kamu Yararı Kararı)**

Söz konusu kamu yararı kararının alınmasıyla birlikte, maden faaliyetlerinin önünde hukuki ve fiili engel olarak kalan en temel unsurun zeytinlik alanlar olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda, zeytinlik alanların madencilik faaliyetlerine açılmasına yönelik yasal düzenleme girişimi, ülke genelinde zeytinliklerin korunmasına ilişkin yoğun toplumsal ve siyasal muhalefetin sürdüğü bir dönemde, 5 Haziran 2025 tarihinde ikinci kez Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine taşınmıştır. Bu kapsamda 7554 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, söz konusu mektubun ardından atılan ikinci önemli adım olarak öne çıkmıştır.

Anılan yasa teklifinin Akbelen Ormanı ve çevresindeki madencilik faaliyetleri bakımından en kritik düzenlemesi; Yeniköy Kemerköy Enerji tarafından işletilen Yeniköy ve Kemerköy ile Yatağan termik santrallerinin kömür ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla, maden ruhsat sahaları içerisinde kalan zeytinliklerin sökülerek başka bir alana taşınabilmesine imkân tanıyan düzenlemenin Maden Kanunu'na Geçici 45. madde olarak eklenmesini öngören hüküm olmuştur.

Dava konusu yasa teklifi, 19 Haziran 2025 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin oylarıyla kabul edilmiş; teklifin yasalaşma süreci yalnızca TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nda görüşülmesiyle sınırlı tutulmuş, akabinde Genel Kurul'da da kabul edilmiştir. Kabul edilen düzenleme 24 Temmuz 2025 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu düzenlemenin 24 Temmuz 2025 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesinin ardından yaşanan gelişmeler, kanunun gerek hazırlanış süreci gerekse uygulanma biçimi itibarıyla hukuk devleti ilkesi ve kamu yararı ölçütü bakımından ciddi tartışmalar doğurduğunu açık biçimde ortaya koymuştur. Nitekim aşağıda ayrıntılı olarak izah edileceği üzere, düzenlemenin somut etkileri değerlendirildiğinde, kanunun genel ve soyut bir kamu yararı amacına hizmet etmekten ziyade belirli madencilik ve enerji şirketlerinin faaliyetlerini kolaylaştırmaya ve ekonomik menfaatlerini korumaya yönelik sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

Milas ilçesinde elektrik üretim ve bu amaçla kömür madenciliği faaliyetlerine halen devam eden Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.'ye 2014 yılında işletme hakkı devredilmiştir. Devredilen maden ruhsatları 86541 sicil no ile birleştirilmiş; ÇED'den muaf tutulan bu entegre proje kapsamında, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 28/11/2020 tarihli Bakanlık Makamı oluru ile AKBELLEN Ormanında Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret Anonim Şirketi adına maden açık işletme izni verilmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın tahsis ettiği Akbelen Ormanı'nı da kapsayan toplam 23.307,48 hektar alana sahip, 86541 sicil numaralı IV grup madenin işletme ruhsat ve izin süresinin bitiş tarihi 28/12/2021'di Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü maden işletme ruhsatı ve işletme izni süresini 10.03.2041 tarihine kadar uzatmıştır.

Akbeleden ormanında maden işletme izin süresi 20.12.2021 tarihinde sona ermesine, bu konuda açılan dava henüz sonuçlanmadan 24 Temmuz 2023 sabahı saat 05.30'da yüzlerce kolluk gücünün korumasında kesim ekipleri ormana girmiş hızla kesime başlamışlardır. 6 gün içinde Akbelen Ormanı'nın yaklaşık dörtte üçü yok edildi. Bu şekilde hukuka aykırı kullanılan kolluk gücüyle, YK enerjinin maden işletmesinin en önemli hazırlık çalışması tamamlanmıştır.

Orman alanındaki ağaçların kesilmesinden sonra, linyit maden ocağının hızla açılması için 12 Eylül darbesinin 43. yıldönümü sabahı kolluk güçlerinin hukuka aykırı müdahalesi ile Milas Orman İşletme Müdürlüğü ekipleri tarafından, sözleşmeyle davacı Derneğin kullandığı özel mülk üzerinde kurulu nöbet alanına müdahale edilmiş, çadırlar, konteyner ve diğer eşyalar tahliye edilmiş, bütün dünyanın takdirle baktığı sivil orman nöbeti dağıtılmıştır. Alanda tek başına nöbette olan Ahmet TATAR, kötü muameleyle gözaltına alınmıştır. Bu işler olurken, orasını kullanma hakkı olan, oradaki eşyaların emanet edildiği Dernek yöneticileri ile şahsi eşyaları olan diğer kişiler alana sokulmamıştır. İki gün sonra Milas Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 2023/88 D.İş sayılı dosyasından delil tespiti için alana gidildiğinde, avukatların alana girişi dahi engellenmiştir. Delil tespiti keşfi sırasında görünen manzara; orası artık orman nöbet alanından eser kalmamış, alanın zeminine mıcır dökülmüş, iki tane yeni konteynır konulmuş, bir tanesinin üzerine bayrak çekilmiş, üzerine "TC Milas Kaymakamlığı Jandarma Asayiş Noktası" yazılmıştır. Konteyner yakından incelendiğinde metal etikette "YENİKÖYKEMERKÖY" (barkod) "703384" yazısı tespit edilmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığın Akbelen Ormanını madencilğe tahsisi süresi dolmasına karşın, Akbelen Ormanı'nda katliam yapılması nedeniyle, bunun dayanağı Muğla Orman Bölge Müdürlüğü'nden 25.07.2023 tarihli dilekçe ile sorulmuş, 14 gün sonra ulaştırılan 31.07.2023 tarihli yanıtta; "Bakanlık izninin 28/12/2021 tarihinden itibaren 10 yıl uzatıldığı bilgisi verilmiştir. Bu uzatma işlemi davayı yürüten Mahkeme'den ve davanın taraflarından gizlemişlerdir. Süre uzatımı bilgisi gizlenerek, gizli kapaklı planlar yapılmış, 24 Temmuz sabahı erken saatte kolluk güçleri kanuna aykırı şekilde kullanılarak Akbelen Ormanı'nda katliam gerçekleştirilmiştir.

Ormanda kesimin bitmesinin hemen ardından kesilen ağaçlar alandan toplanmış, alanın etrafı jiletli telle çevrilmiş, kolluk kuvvetlerinin korumasında maden işletme faaliyeti için hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Buradan çıkartılacak kömürün yakılacağı Yeniköy-Kemerköy Termik Santralleri ile komşu olan Yatağan Termik Santrali'nin hukuksal denetimi daha önce yapılmıştır. Mahkemelerce kapatılmasını gerektiren kararlar verilmiş ancak kararlar uygulanmamış ve en sonunda AİHM tarafından ihlal kararı verilmiştir.

İlk olarak, 1990'lı yıllarda İzmir Çevre Hareketi Avukatları tarafından açılan dava sonucunda, Aydın İdare Mahkemesi tarafından Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy termik santrallerinin kapatılması yönünde karar verilmiş, karar Danıştay tarafından onanmıştır. Dönemin siyasi iktidarının, mahkeme kararını uygulamak yerine uygulanmaması için ilke kararı alması üzerine yapılan başvuru sonucunda AİHM tarafından 2005 yılında ihlal kararı verilmiştir. Karar halen uygulanmamıştır ve uygulanmamasına hizmet edecek şekilde Anayasa'ya aykırı hükümler barındıran dava konusu 7554 sayılı Kanun çıkartılmıştır. ([Bkz https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2006-62-204.pdf](https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2006-62-204.pdf))

7554 sayılı Kanun'un çıkartılması ardından çok hızlı bir şekilde **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı** tarafından 04.08.2025 tarihli ve 343936 sayılı Bakanlık Oluruyla yürürlüğe giren **Maden Kanununun Geçici 45 inci Maddesinin Uygulanmasına Dair Usul Ve Esaslar** başlıklı düzenleyici işlem çıkarılmıştır. Milas ve Yatağan'da bulunan 77 zeytin üreticisi tarafından **Danıştay 8. Daire 2025/6826 ve 2025/6398 Esas** sayılı Anayasa'ya aykırılık iddiası ile iptal davaları açılmıştır. İptal davalarında halen yürütmeyi durdurma kararı hakkında karar verilmiş değildir.

Maden Kanununun Geçici 45 inci Maddesinin Uygulanmasına Dair Usul Ve Esaslar yayımlandıktan sonra Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş. tarafından yangından mal kaçırılırcasına zeytin ağaçları budanıp taşınmaya başlanılmıştır. Tıraşlama ve taşıma işlemleri her ne kadar Maden Kanununun Geçici 45 inci Maddesinin Uygulanmasına Dair Usul Ve Esaslar'a dayanıyorsa da Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun halen geçerlidir. Zeytin ağaçları Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20. maddesindeki üç kilometre yasağına aykırı olarak Yeniköy Termik Santrali'nin dibindeki arazilere ekilmiştir. Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20. Maddesindeki düzenlemeye göre ilgili kurumlardan görüş alıp almadıkları da muğlaktır. (**EK-4: Bilgi Edinme Başvuruları ve Yanıtları**)

MAPEG tarafından verilen .2024 Tarihli yanıtta zeytinlik alanlarda acele kamulaştırma yapılmayacağı belirtilmiş olmasına rağmen **Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenen 10 Ocak 2026 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 9 Ocak 2026 tarihli 10848 karar sayılı acele kamulaştırma kararı** ile Milas'ta bulunan bir çok zeytinlik olan 679 parsel linyit kömürü ocağına dönüştürülmek hukuka aykırı şekilde üzere el konulmuştur. **9 Ocak 2026 tarihli 10848 karar sayılı acele kamulaştırma kararının iptali için Danıştay'da 96 adet iptal davası açılmıştır.** Açılan 96 adet iptal davası, 200 adet parseli kapsamaktadır. 679 adet parsel için Milas 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde değer tespiti ve el koyma davaları açılmaya başlanılmıştır. (**EK-5: 9 Ocak 2026 tarihli 10848 karar sayılı acele kamulaştırma kararı, EK-6: Danıştay Ve Milas 2. Asliye Hukuk Mahkemesi Dava Listesi**)

b.) Anayasa'ya Aykırılıklar :

1.) Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Yasasını Aşma Girişimleri;

Daha önce yönetmelik değişikliği ile 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20.maddesi düzenlemesi delme girişimi olmuştu. Zeytincilik Kanunu'nu delme girişimi bu kez yasayla yapılmak istenmektedir.

Yasa değişikliğinin 11.maddesi ile 3213 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir: Ayrıca yasa değişikliğine konu alanlara ilişkin haritalar ile listeler yasaya eklenmiştir.

Daha önce Yönetmelik ile Kanunu delme girişimi, Muğla- Milas-İkizköy'deki Akbelen ormanının Yeniköy, Kemerköy Termik Santralleri için linyit madeni işletmesine tahsisi işleminin iptali davasının keşfinin yapılacağı gün Resmi Gazetede bir yönetmelik yayımlandı. 01/03/2022 tarihli ve 31765 sayılı Resmi Gazete'de Maden Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlanmış ve yürürlüğe girmişti. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Maden Yönetmeliği'nin 115.maddesine ek fıkra eklendi. Yönetmelik değişikliğine karşı çok yoğun toplumsal tepki olmuş ve onlarca dava açıldı, Danıştay 8.Dairesi dava yoğunluğundan adeta kilitlendi. Danıştay tarafından önce yürütmeyi durdurma, ardından iptal kararları verildi. Yargılama aşamasından Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından *"...dava konusu edilen Yönetmelik hükmünün maden mevzuatıyla birlikte, zeytincilik mevzuatıyla da ilgili olduğu açıktır. Nitekim, Danıştay Sekizinci Dairesi tarafından zeytincilik mevzuatı uygulanarak karar verilmiştir. Zeytincilik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıkları çözümüleme görevinin ise, diğer dava dairelerinin görevi dışında kalması nedeniyle yukarıda belirtilen Danıştay Başkanlık Kurulu Kararı uyarınca Danıştay Onuncu Dairesine ait olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumda, yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri uyarınca uyuşmazlığın, Danıştay Sekizinci ve Onuncu Dairelerince oluşturulacak Müsterek Kurulca karara bağlanması gerekmektedir..."* kararı verildi. Yargılama sonunda verilen iptal kararının gerekçesi özetle şöyleydi.*"...3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 7.fıkrasında, madencilik faaliyeti yapılan alanların, izne tabi alan olmaları halinde, ilgili olduğu kanun hükümlerine göre gerekli izinlerin alınmasının zorunlu olduğu kurala bağlanmış,3573 S. Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20. maddesinde ise; zeytinlik sahalarının daraltılması, zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 km mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif ge- lişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılması ve işletilmesi yasaklanmıştır. (...) Maden Kanununda madencilik faaliyetleri için, ilgili kanun hükümlerine ya- pılan atıf ve 3573 S. Kanun ile getirilen sınırlamalar ve yasaklamaların Yönetmelikle ile orta- dan kaldırılması mümkün olmadığından, 3213 sayılı Kanunda ya da 3573 S. Kanunda değişiklik yapılmaksızın dava konusu Yönetmelik değişikliği ile zeytinlik alanlarda madencilik faaliyetine davalı İdarenin (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı) izni ve madencinin taahhütnamesi ile olanak sağlayan düzenlemede hukuka uyarlık görülmemiştir..."*

Bu arada Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Resmi Gazete'nin 11 Aralık 2022 tarihli sayısında yayımlanan (yeni) Maden Yönetmeliği ile Danıştayın iptal ettiği Yönetmelik değişikliğini hukuk aleminden kaldırdı.

Zeytin Kanunu'nu delme girişimi şimdi dava konusu işlemin dayanağı yasa değişikliğiyle yapılmaya kalkışıldı. Değişiklik, sözüm ona Danıştay'ın iptal gerekçesine uygun yapılmaya çalışılmış. Ancak şimdiye kadar zeytinlikler konusunda verilen yargı kararlarının gerekçeleri tam olarak karşılanamamıştır.

Yukarıda yer verildiği üzere, 01.03.2022 tarihinde yürürlüğe giren Maden Yönetmeliği değişikliği iptalinde Danıştay iki ayrı yasal düzenlemeye dayanmıştır. Bunlardan bir tanesi "3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 7. fıkrası", diğeri de 3573 sayılı Zeytinciliğin

Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20.maddesi”dir.

Bu kanun değişikliği ile Maden Kanunu 7. maddesinin 7. fıkrasından "Madencilik faaliyeti yapılan alanların, izne tabi alan olmaları halinde, ilgili olduğu kanun hükümlerine göre gerekli izinlerin alınması zorunludur." cümlesi çıkartılmış yerine "Ruhsat düzenlendikten sonra alan, izne tâbi hâle gelse dahi madencilik faaliyetlerine devam edilir" cümlesi getirilmek suretiyle Danıştayın iptal gerekçesi ortadan kaldırılmaya çalışılmış.Düzenlemenin önceki halinde (10.06.2010 tarihli 5995 Sayılı Kanun) "Madencilik faaliyeti yapılan alanların, izne tabi **alan** olmaları halinde, ilgili olduğu kanun hükümlerine göre gerekli izinlerin alınması zorunludur." kuralı varken, yeni düzenlemede bu kural yasadan çıkartılmıştır. Eski şeklinde "Ancak, Genel Müdürlükçe işletme ruhsatı verildikten sonra, işletme ruhsat alanının diğer kanunlara göre izne tabi alan haline gelmesi durumunda ilgili kanunların öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmesi" şeklinde koşullu bir düzenleme varken, yeni şeklindeki "Ruhsat düzenlendikten sonra alan, izne tâbi hâle gelse dahi madencilik faaliyetlerine devam edilir" cümlesiyle, **maden ruhsatı düzenlendikten sonra o alanla ilgili hiç bir koruma kararı alınamayacağı kuralı getirilmiştir. Maden ruhsatları, dokunulmazlığı olan adeta kutsal belgeler halini almıştır.** Geçici 45.madde ile de 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında **Kanunun 20.maddesinde değişiklik yapılmadan kişiye özel adrese teslim yasa değişikliği yapılmıştır..**

2.) Yasa Değişikliği, Yasaların Genelliği İlkesine Aykırıdır (Anayasa Madde-2)

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmiştir. **Hukuk Devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini zorunlu sayan ve bütün faaliyetlerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan devlettir.** Anayasa'nın egemenliği ve bağlayıcılığı yanında yasakoyucunun uymak zorunda bulunduğu ilkeler ve evrensel hukuk kuralları da vardır. **Kamusal yetkilerin kaynağı, dayanağı ve sınırı olan Anayasa'nın herhangi bir maddesine aykırı bir yasa kuralı, doğal olarak hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz.**

Anayasa Mahkemesinin 20.11.1996 günlü, E. 1996/58, K.1996/43 sayılı kararında da belirtildiği üzere, hukuk Devleti olabilmenin en önemli göstergelerinden biri "yasaların genelliği" ilkesine uyulmasıdır. Yasaların genelliği ilkesi özel, aktüel ve geçici bir durumu gözetmeyen, belli bir kişi veya kuruluşu hedef almayan, aynı statü ve durumda olan herkesi kapsayan kuralların getirilmesini zorunlu kılar.

Bir kişiye veya şirkete ayrıcalık tanıyan yasa, kanunun genelliği ilkesine ve bundan dolayı da Anayasanın 2 nci maddesine açıkça aykırılık teşki etmektedir.

Anayasa Mahkemesi kararlarına göre, "Kanunların, ilke olarak genel ve nesnel nitelikte olmaları gerekir. Kanunların genelliği olarak adlandırılan bu ilke, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkelerinin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Kanunun genelliği, onun belli bir kişiyi hedef

almayan, özel, aktüel, geçici bir durumu gözetmeyen fakat önceden saptanmış olup, soyut şekilde, uygulanabileceği bütün kişilere hitap eden hükümler içermesi demektir. **Kanun, genel hukuk kuralları koymalı, kişiye özel hükümler içermemelidir.** Her kanunun sonuç itibarıyla belli bir grup ya da kişiye haklar ya da mükellefiyetler getirmesi kaçınılmazdır. Burada aslolan, yapılan bu geçici düzenlemenin aynı durumda bulunan herkesi kapsamına alıp almadığı ve kişilere özel çıkar sağlayıp sağlamadığıdır. Bir başka ifadeyle yapılan düzenlemenin kanunların genelliği ilkesine aykırılığının saptanmasında, kanunun kapsamına aldığı kişilerin bazılarına ayrıcalık yapıp yapmadığı ile kapsamına aldığı kişilerin tümüne ayrıcalık yapıp yapmadığına bakılmalıdır.”.

Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği gibi; Hukuk devleti ilkesinin bir başka gereği ise kanunların kamu yararı amacını gerçekleştirmek üzere çıkarılmasıdır. Kamu yararı kavramından ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmuştur. Buna göre, **kamu yararı, genel bir ifadeyle, bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir.** Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için kanunun çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. İlgili yasama belgelerinin incelenmesinden kanunun kamu yararı dışında bir amaçla çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliriyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırı olduğu söylenebilir.

Kamu yararı üzerinden ilerlediğimizde, yasa maddesi ile özel imkan yaratılan termik santrallerin kamu üzerindeki maliyetlerine de dikkat etmek gerekir. Kapasite Mekanizması ile alınan teşvikler ile yüksek oranlarda kamu kaynaklarının aktarımı ile varlığını sürdüren bu santrallere enerji arzı, istihdam sorunu gibi algılar yaratılarak yeni alanlar açılmaya çalışılmaktadır. Kapasite mekanizması, kapsamında yapılan ödemelerde ciddi dengesizlikler ve ayrımcılıklar bulunmaktadır. Özellikle benzer kapasiteye sahip termik santraller arasında teşvik tutarlarında orantısız farklar olduğu dikkat çekmektedir.

Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) sitesinde yayımlanan veriler üzerinden yaptığımız incelemede, İÇTAŞ ve LİMAK şirketlerine ait Yeniköy-Kemerköy Termik Santraline yüksek meblağlarda yapılan teşvikler göze çarpmaktadır. Bu teşvikler, kamu maliyesi açısından büyük bir maliyet yaratmakta olup, enerji sektöründe rekabet ve verimliliği teşvik etmek yerine belirli şirketlere sürekli kaynak aktarımına yol açmaktadır. Kamu kaynaklarının böylesine astronomik seviyelerde teşvikler olarak kullanılması, enerji sektörü için de dengeleri bozmaktadır.

Kamu kaynaklarının belirli şirketlere aktarılması ve enerji sektöründe sağlıksız bir teşvik mekanizması yaratılması büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu teşvik ödemelerinin artışı, enerji sektöründe adil rekabetin zedelenmesine ve kamu kaynaklarının verimli kullanılmamasına yol açmaktadır. Yurttaşların elektrik faturalarına yansıyan bu yüksek teşvik ödemeleri, enerji maliyetlerini artırarak halkın üzerinde ekonomik yük oluşturmaktadır.

2018-2024 yılları arasında TEİAŞ tarafından Yeniköy-Kemerköy Termik Santralleri'ne IC İÇTAŞ ve LİMAK şirketleri aracılığıyla kapasite mekanizması kapsamında yapılan teşvik ödemeleri, ciddi finansal yük getirmektedir. Söz konusu şirketlere Türk Lirası olarak yapılan bu teşvik ödemelerinin o yıllardaki Dolar karşılığı toplamda 151.406.550 ABD Dolarına ulaşmıştır.

Ayrıca, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası ile Makine Mühendisleri Odası'nın 25 Temmuz 2022 tarihli "YENİKÖY, KEMERKÖY VE YATAĞAN TERMİK TERMİK SANTRALLARININ, ÜLKE GENELİ VE EGE BÖLGESİ AÇISINDAN ELEKTRİK ÜRETİMDEKİ VE ENTERKONNEKTE SİSTEM İÇİNDEKİ YERLERİ" başlıklı ortak raporuna göre;

- Türkiye genelinde de Ege Bölgesinde de, elektrik arz (üretim) kapasitesi, gerçekleşen talepten (tüketimden) fazladır.
- Ege Bölgesi enterkonnekte sistem ile diğer bölgelere bağlıdır; diğer bölgeler ile yeterli miktarda elektrik enerjisi alış-verişi yapma imkanına sahiptir. Herhangi bir anda elektrik talebi üretimden fazla olursa, elektrik kesintisi olmaksızın diğer bölgelerden takviye edilecektir.
- Muğla'da bulunan Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik Santrallerinin elektrik üretimini durdurmaları veya sona erdirmeleri halinde, durumun gerek yıllık toplam tüketim gerek anlık ihtiyaç (puant talep) ve gerekse elektrik şebekesi sisteminin işlerliği açısından, Muğla İlini, Ege Bölgesini ve Türkiye enterkonnekte sistemini olumsuz etkilemeyeceğine işaret etmektedir.

Bu nedenle, kanun maddesinde yer alan zeytin ağaçların kesilmesini gerektiren bir zaruret ve kamu yararı da somut olayda yoktur.

Yasa değişikliği ile harita ve koordinatlar belirtilmek suretiyle **Yatağan Termik Santrali'ni işleten Aydem Enerji bağlı ortağı olan Yatağan Termik Enerji Üretim A.Ş ile Yeniköy ve Kemerköy Termik Santrallerinin işleticisi IC İÇTAŞ Enerji ve Limak Enerji ortaklığıyla kurulan Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş. lehine yasa yapılmıştır. Bu açıkça yasaların genelliği ilkesine dolayısıyla Anayasanın 2. maddesine aykırıdır.**

3.) Anayasanın 36. maddesi (Hak Arama Hürriyeti) ve 138. maddesi (Yargı bağımsızlığı)ne aykırılıklar mevcuttur.

Davacıların bir kısmının zeytinliklerinin olduğu Akbelen maden işletmesine ilişkin olarak halihazırda devam eden idari davaları vardır. Bunlar;

- Maden sahası alanlarını kapsayan ÇED Kapsam dışı kararının iptali davası- **Muğla 2. İdare Mahkemesi 2025/936 Esas sayılı dosyası ile derdest,**
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret Anonim Şirketi'ne lehine düzenlenen Muğla ili Milas İlçesi sınırları içinde N19C3, N19C4, N19D3, N19C1, N19C2, N20D4 paftalarda 23307,48 ha alanlı, 86541 sicil, 3381562 erişim nolu 10/03/2021 başlangıç tarihli IV. grup maden işletme ruhsatı ile işletme izninin iptali davası- **Danıştay 8. Daire 2024/3525 Esas sayılı dosya ile temyiz incelemesinde**
- Muğla ili, Milas ilçesi, İkizköy Mahallesi sınırları dahilindeki Akbelen orman sahası için Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim ve Ticaret Anonim Şirketi adına maden açık işletme izni verilmesine ilişkin 28/11/2020 tarihli Tarım ve Orman Bakanlığı işleminin derhal yürütülmesinin durdurulması ve iptali davası- **Danıştay 8. Daire 2024/3595 Esas sayılı dosya ile temyiz incelemesinde**
- Muğla İli, Milas İlçesi, İkizköy Mahallesi yakınlarında Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim

Ve Tic. A.Ş. adına uhdellerinde bulunan Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğünce verilmiş 86541 nolu ruhsata dayalı olarak, davalı İdarenin 11.08.2021 tarih ve 1644218 sayılı Oluru ormanlık alanda verilen izin işleminin süresinin bitmiş olması sebebiyle **"28.12.2021 tarihinden itibaren 10 yıl uzatılmasına ilişkin Muğla Orman Bölge Müdürlüğü'nün 13/02/2023 tarih ve 7254567 sayılı oluru ile tesis edilen idari işleminin iptali davası- Danıştay 8. Daire 2024/6545 Esas sayılı dosya ile temyiz incelemesinde**

Kanun koyucu, bu davaların sonucunu beklemeden yasa değişikliğiyle davayı konusuz bırakmaya çalışmıştır. Bu, yargıya taşınmış bir ihtilafa yasama organının müdahalesi olarak değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin yargıya başvurma hakkını, 138. maddesinde ise görülmekte olan davada yasama-yürütmenin telkinde bulunamamasını düzenler. Kanunun bu şekilde çıkarılması, yargının işlevine müdahale anlamına gelmektedir.. Bu yönüyle 36. ve 138. Maddelerin ihlali söz konusudur.

4.) Anayasa 56. Maddesi'nde düzenlenen Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı'na dair aykırılıklar mevcuttur.

Zeytin ağaçları sadece ekonomik değil, aynı zamanda çevresel değer taşır. Bir zeytin ağacının sağladığı karbon yutma, erozyonu önleme, biyoçeşitliliğe habitat olma işlevleri vardır. Termik santrale kömür sağlamak üzere zeytinliklerin ve ormanların yok edilmesi, yöre halkının temiz hava, su, toprak haklarını ellerinden alır. Zeytinliklerin yok edilmesine izin vermek, bölgesel ekolojik dengenin bozulmasına neden olacaktır.

Anayasa 90.maddesine 5170 / 7 no lu kanunla eklenen maddeye göre; ‘‘Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri dikkate alınır.’’ Bilindiği gibi, Anayasanın 56 maddesi ‘‘temel haklar ve ödevler’’ bölümünde düzenlenmiş ve ‘‘çevre hakkı’’ yeni kuşak haklarından olup, temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşmeler kapsamında mütalaa edilmektedir.

Anayasanın 90. maddesi uyarınca ÇED uygulamasında dikkate alınması zorunlu olan çevre koruma sözleşmelerine aykırılık söz konusudur.

Sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkı ile ilgili Anayasa Mahkemesi'nin ve AİHM'in kararları yok sayılmıştır.

Düzenlemenin sebebi olan Akbelen'deki ve Yatağan'daki zeytinliklerin sökülmesi, oradaki köylülerin geleneksel yaşam ortamını da yok edecektir. Bu da sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını ihlal edecektir. Dolayısıyla dayanak yasa, Anayasanın 56.maddesine ve usulüne uygun yürürlüğe giren Uluslararası Çevre Koruma Sözleşmelerine aykırıdır.

5.) Anayasa'nın 17. Maddesinde düzenlenen Yaşam Hakkı'na ve 23. Maddede düzenlenen Yerleşme Hürriyeti'ne aykırılıklar;

Akbelen örneğinde görüldüğü gibi, zeytinliklerin altında kömür madeni işletmek yerel halkın yaşam alanlarını yok etmektedir. İnsanların temiz hava, su ve tarımsal üretim imkanları ellerinden alınırsa, yaşam hakları dolaylı olarak tehdit edilmiş olur. Ayrıca bu tür projeler, insanları doğdukları yerleri terk etmeye zorlamaktadır.

Dayanak yasanın yaratacağı sonuçlarla ilgili Muğla Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan teknik rapora göre, **Milas ve Yatağan'daki maden sahalarının genişletilmesi halinde 57 köy etkilenecek, 25 köy ise doğrudan maden sahası içerisinde kalacak. Yaklaşık 4 bin 255 hektarlık zeytinlik alan zarar görecek, 820 bine yakın zeytin ağacının yok olacağı öngörülüyor. Bunun yanı sıra 18 bin 762 hektar orman alanı, 10 bin 490 hektar tarım arazisi ve bin 298 hektarlık doğal sit alanı da olumsuz etkilenecek.** (Bkz; https://www.mugla.bel.tr/zeytin/assets/docs/Zeytin_Maden_Bilgi_Notu.pdf)

Yörede yaşayanlar, kamulaştırma ve mülksüzleştirmenin yanı sıra bölgedeki maden işletmeleri ile madenlerden çıkan kömürlerin yakıldığı Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik santrallerinin yarattıkları kirlilik nedeniyle sağlıkları bozulmuş, mahsul alamaz olmuşlardır. Anayasa 23. Maddesine göre yerleşme hürriyeti ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabilir. Burada kamu yararı iddiasıyla bir kömür projesi için insanlar yerlerinden ediliyorsa, 23. maddenin öngördüğü hassas dengeye dikkat edilmelidir. Elektrik üretimi önemliyse de insanların asırlık köylerini ve geçim kaynaklarını kaybetmesi daha büyük bir sosyal yarar/zarar değerlendirmesi gerektirir.

6.) Anayasanın 35. Maddesinde düzenlenen Mülkiyet Hakkına dair aykırılıklar;

Zeytinlik sahiplerinin arazileri bu düzenleme ile fiilen ellerinden alınacaktır. Her ne kadar kiralama opsiyonu verilse de burada kamulaştırma suretiyle özel mülkiyete müdahale söz konusudur. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkını güvenceye alır; 46. maddesinde ise kamulaştırmanın kamu yararı için ve bedel karşılığında olabileceğini söyler. Bu düzenlemede kamu yararı gerekçesi tartışmalıdır, zira bir şirketin madeni için halkın mülkiyetine zorla el konulmaktadır. Ayrıca "acele kamulaştırma" ile hızlı el koyma da söz konusu olabilecektir. Anayasa Mahkemesi ve Danıştay daha önce benzer durumlarda zeytinlik sahiplerinin haklarını gözetken kararlar vermiştir.

Muğla Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan teknik rapordaki veriler Milas ve Yatağan'da zeytinliği olan çok sayıda yurttaşın mülkiyet hakkının ihlal edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Anayasanın 35. ve 46.maddelerine de aykırılık söz konusudur.

7.) Anayasa'nın 45.maddesinin ihlali;

Anayasası'nın 45. maddesinde; "Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel

ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır" hükmü yer almaktadır.

Milas bölgesinin zeytinyağı, 23/12/2020 tarihli ve L 434 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayımlanan tescil ile her türlü kötüye kullanım, taklit ve çağrıştırmaya karşı AB'de de koruma altına alınmış ve Avrupa Birliği'nde Coğrafi İşaret olarak tescil edilmiştir. Bu ulurlararası tescil ile birlikte Milas zeytini ve zeytinyağının ekonomik getirisi de yükselmektedir.

"İlkçağlardan günümüze kadar, Milas'ta zeytin, en temel geçim kaynağı olmuştur. Zeytinler Milas'ta çok geniş bir alanı kaplar. Günümüzden geriye doğru, tarih içinde bir yolculuk yaparsak, Milas'ta insan yaşamının tespit edildiği tarih öncesi(pre-historic) dönemde de (8 bin yıl önce) zeytin ağaçlarının varlığına rastlanmıştır. Zeytincilik her zaman Milas ekonomisinin ve insan geçiminin temelini oluşturan bir unsur olmuştur." <http://www.milas.gov.tr/milas-zeytin-ve-zeytinyagi>

"Ayrıca zeytincilik alanında son yıllarda bir canlılık gözlenmektedir. İlçemize bağlı köyler (30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinden sonra 50 Mahalleye dönüşmüştür) 16 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 9 adet Tarımsal Sulama Kooperatifi, 2 adet Tarım Kredi Kooperatifi olmak üzere 27 adet tarımsal amaçlı kooperatif mevcuttur." <http://www.yatağan.gov.tr/ile-ekonomisi>

Görüldüğü gibi Milas ve Yatağan açısından zeytincilik önemli bir tarımsal faaliyet ve en önemli geçim kaynağıdır.

Diğer yandan Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yetkisinde olan zeytinliklerle ilgili 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun bypass edilmek suretiyle yukarıda söz edilen iki şirket lehine özel yasa çıkartılmıştır.

Yasanın Anayasanın 45.maddesine de aykırı olduğunu düşünüyoruz.

8.) 2005 Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması'na aykırılık;

Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde, 01/12/2009 tarihli ve 5929 Sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan ve 20/02/2010 günlü, 27499 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan **"2005 Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması" nın** 1. maddesinde; sözleşmenin genel amacının, dünya zeytin yetiştiriciliğinin entegre ve sürdürülebilir gelişimi için uluslararası işbirliğini güçlendirmek; ürün kalitesini iyileştirmek ve buna dikkati çekmek için gösterilen çabalar ve atılan adımları iletirmek; bilhassa çevrenin korunması ve muhafaza edilmesi maksadıyla zeytincilik ve çevre arasındaki etkileşimi iyileştirmek için gösterilen çabalar ve atılan adımları iletirmek; zeytin ağaçlarının genetik kaynaklarının muhafaza edilmesi için faaliyetler yürütmek olduğu belirtildikten sonra 34. maddesinde; üyelerin, zeytin ve zeytinyağı üretiminin tüm aşamalarında çevresel ve ekolojik hususlara gereken önemi vereceği ve Üyeler Konseyi tarafından bu alanda karşılaşılan herhangi bir problemin

iyileştirilmesi veya çözülmesi için gerekli addedilen faaliyetleri yürütmeyi üstleneceği vurgulanmıştır.

Bu anlaşmaya uygun olarak 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı, Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 17. maddesinin 1. fıkrasında, "Devlet; zeytinciliğin ıslahı, yeni zeytin dikim alanlarının tespiti, zeytin dikim ve yetiştirilmesinin teşviki ile verimin artırılması, hastalık ve zararlılarla mücadele ile ürün elde etmekte masrafları azaltıcı araç ve gereçlerin imal ve ithalinde gerekli kolaylıkları sağlar."; 20. maddesinde, "Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez. Bu alanlarda yapılacak zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri yapımı ve işletilmesi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının iznine bağlıdır. Zeytincilik sahaları daraltılamaz.." düzenlemesi yer almaktadır.

Yukarıda yer verilen uluslararası Anlaşma, Anayasal ve yasal düzenlemelere göre; zeytinliklerin korunması ve amaç dışı kullanılması ile tahribinin önlenmesi kamu idarelerinin görevidir. Zeytinlik alanlarındaki faaliyetler, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından çıkartılan düzenlemeler ve emirlerle yapılması zorunludur. Yasa değişikliği ile bu kurallar yok sayılarak Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yetkilerinin, Enerji ve Tabii, Kaynaklar Bakanlığı tarafından, özel kişiler için kullanılması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bu nedenle yasa değişikliği yukarıda belirtilen aykırılıkların yanı sıra, Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde, 01/12/2009 tarihli ve 5929 Sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan ve 20/02/2010 günlü, 27499 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "2005 Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması"na da açıkça aykırıdır.

Belirli koordinat ve harita listesi ile kısıtlı olarak 2 tüzel kişiye (Aydem Enerji ile IC İÇTAŞ Enerji ve Limak Enerji ortaklığına) özel yapılan bu kanun düzenlemesi sırasıyla; Anayasa'nın 2, 10, 56, 170 inci maddelerinde bulunan, Kanunların genelliği ilkesine, Anayasal eşitliğin kapsamında olan "Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı" yönündeki temel hükme ve Devletin çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirliliğini önlemek ve orman köylüsünü koruma amaçlı ilkelerine aykırılık taşımaktadır.

B-) İZDEMİR TERMİK SANTRALİ SÜRECİ VE HUKUKA AYKIRILIKLAR :

a-) Süreç :

Aliağa'da İzdemir Enerji Santrali- II'nin inşa edilmesi ve işletilmesi planlanan proje ile ilgili olarak verilen 17.06.2010 tarihli ÇED Olumlu kararı" İzmir 2. İdare Mahkemesi'nin 16.12.2016 tarihli kararı ile İPTAL edilmişti. Bu karar, 2009/7 sayılı Genelgeye dayanılarak İzdemir Enerji Santrali-II (Endüstriyel ve Tehlikeli Atık Düzenli Depolama Alanı Dahil) projesi için 22.03.2017 tarihli ÇED olumlu kararı verildi. Bu kararın iptali davası sonunda İzmir 5. İdare Mahkemesi'nin 26.10.2018 tarih ve 2017/1072 Esas 2018/1382 Karar sayılı kararı ile işlemin İPTALİNE karar verildi. Danıştay bu kararı bozdu ve davanın reddine kesin olarak karar verdi. İlk derece mahkemesinin İPTAL kararı henüz taraflara tebliğ edilmeden, aynı genelgeye dayanılarak aynı projeye ilgili 28.12.2018 tarihli ÇED olumlu kararı verildi. Bu kararın iptali

davası sonunda ise İzmir 5. İdare Mahkemesi'nin 14.11.2019 tarihli 2019/378 Esas 2019/1236 Karar sayılı kararı ile davanın reddine karar verildi. Karar Danıştayca onanarak kesinleşti. Kesinleşen bu iki karar için yapılan başvuru üzerine **Anayasa Mahkemesi 13.12.2023 tarihli 2019/29604 başvuru numaralı kararı ile Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE karar verdi.** Anayasa Mahkemesi'nin kararı üzerine yeniden yapılan yargılama sonunda İzmir 5. İdare Mahkemesi 2024/495 ve 2024/496 Esas sayılı dava dosyalarından 31.12.2024 tarihli kararlar santralin faaliyetini sağlayan 22.03.2017 ve 28.12.2018 tarihli ÇED olumlu kararlarını iptal etti.

Mahkeme kararları Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na 5 Şubat 2025 tarihinde tebliğ edildi. Anayasanın 138. maddesine göre gecikmeksizin, 2577 Sayılı İYUK'un 28. maddesine göre en geç 30 gün içinde mahkeme kararlarının uygulanıp termik santralin faaliyetine son verilmesi gerekmektedir. Buna karşın 2009/7 sayılı genelgeye dayanılarak bu kez Anayasa Mahkemesi'nin kararı da yok sayılmak suretiyle bir kez daha iptal kararları çöpe atılmıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından İZDEMİR ENERJİ SANTRALİ-II yıllarca işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı olmadan çalıştırıldığı tespit edilmiş ve 03.03.2025 tarihinde faaliyetten men edilmiştir. Mahkeme kararları Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na 5 Şubat 2025 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 30 günlük yasal sürenin bitmesine bir gün kala 06.03.2025 günü İZDEMİR ENERJİ SANTRALİ-II projesi için ÇED Olumlu kararı verilmiştir.

03 Mart 2025 tarihinde Encümen tarafından tesisin ruhsatsız faaliyet gösterdiği gerekçesiyle yeniden faaliyetten men kararı alındıktan sonra 10 Mart 2025 tarihinde ise santral mühürlenerek faaliyet durdurulmuştur. Bunun üzerine şirket tarafından hem Encümen kararının hem de mühürleme işleminin iptali için davalar açıldı. Encümen kararının iptali için açılan davada, davacı İzdemir Elektrik Üretim A.Ş. tarafından 7554 sayılı Kanun'un 19. Maddesi kapsamında Elektrik Üretimine Uygunluk Belgesi için başvuru yaptıklarını ve buna dair Enerji Bakanlığı'nın başvuruyu aldığına dair evrak sunuldu. İlk derece mahkemesi encümen kararını hukuka uygun bulmasına rağmen istinaf mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesi Elektrik Üretimine Uygunluk Belgesi düzenlendiği gerekçesi ile ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Yıllarca ruhsatsız şekilde çalışan İzdemir Termik Santrali-II şimdi 7554 sayılı Kanun'un düzenlemesi ile çalışmaya devam etmektedir. **(EK-7: Enerji bakanlığı Yazısı, EK-8: İlk Derece Mahkemesi ve İstinaf Mahkemesi Kararları)**

İzdemir Termik Santrali'nin ruhsat süreci buzdağının yalnızca görünen kısmı olabilir. Bakanlığa yapılan başvurulara ilişkin bilgi talebine verilen yanıtta göre, 7554 sayılı Kanun kapsamında beş tesis başvuru yapılmıştır. Ancak bu tesislerin nerede bulunduğu, hangi faaliyetleri yürüttüğü ve ruhsatsız çalışıp çalışmadıkları kamuoyu tarafından bilinmemektedir. Bu tesislerin, daha önce yerel yönetimlerin ruhsat ve denetim yetkisi kapsamında bulunan işletmeler olması ihtimali ise sorunun yalnızca tekil bir örnekle sınırlı olmadığını göstermektedir. **(EK-9: Bakanlığın Yanıtı)**

b.) Hukuki Değerlendirme :

Termik santrali işleten şirketin 7554 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu'nun 19. Maddesine dayanarak yaptığı başvuru sonucunda Üretim Tesisi Uygunluk Belgesi düzenlenmiştir.

"7554 Sayılı Kanunun Madde 19- 6446 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

"GEÇİCİ MADDE 34- (1) Yapı ruhsatı ve/veya yapı kullanma izin belgesi olmadan tesis edilerek 31/12/2024 tarihinden önce kısmen veya tamamen işletmeye girmiş olan

lisanslı elektrik üretim tesisleri ve bunların zorunlu altyapı unsurları için, imar planlarına işlenmiş bulunmak ve üretim lisansı sahibi tüzel kişilerce bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde müracaat edilmek şartıyla; statik bakımdan uygun olduğuna dair inşaat mühendislerince hazırlanacak rapor ve fennî mesuliyetin ilgili mühendislerce üstlenildiğine dair belge sunulması durumunda Bakanlıkça bedeli mukabilinde Üretim Tesisleri Uygunluk Belgesi düzenlenir.

(2) Üretim Tesisleri Uygunluk Belgesi, elektrik üretim tesisi ve elektrik üretiminin zorunlu altyapı unsurları kapsamındaki tüm yapılar için tek bir belge olarak düzenlenir ve iş yeri açma ve çalışma ruhsatı yerine de geçer.

(3) Üretim Tesisleri Uygunluk Belgesi bedeli olarak, ilgili tesis türü için Kurum tarafından belirlenen güncel birim yatırım tutarı ile hesaplanan toplam yatırım tutarının binde biri genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere Bakanlıkça tahsil edilir.

(4) Birinci fıkra kapsamındaki elektrik üretim tesisleri için bu maddenin yürürlük tarihinden önce 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununun 32 nci ve 42 nci maddeleri uyarınca alınmış idari yaptırım kararları, yıkım kararları ve idari para cezaları uygulanmaz. Yapılmış itirazlar veya açılmış davalar hakkında resen karar verilmesine yer olmadığına karar verilir, yargılama ve takip giderleri taraflar üzerinde bırakılır ve vekâlet ücretine hükmedilmez. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilmiş olan tutarlar iade edilmez.””

7554 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu'nun 19. Maddesinin Anayasa'ya ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na aykırılıklar tarafımızca İşyeri Açma ve Çalıştırma Ruhsatı'nın ne olduğu açıklanmaya başlanarak ileri sürülecektir.

1-) İŞYERİ AÇMA VE ÇALIŞTIRMA RUHSATLARININ ÖNEMİ :

İşyeri açma ve çalışma ruhsatı, 3572 sayılı Kanun ve buna dayanılarak çıkarılan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik **çerçevesinde** verilen, işyerinin açılmasına ve faaliyet göstermesine izin veren bir idari belgedir. Ancak bu belge salt bir “izin kâğıdı” değil; belediyenin çevreyi, halk sağlığını, **şehir düzenini ve güvenliği koruma görevini somutlaştıran önleyici bir mekanizma niteliğindedir.** Ruhsat verilmeden önce işyerinin; yangın, patlama, iş sağlığı ve güvenliği, erişilebilirlik ve benzeri yönlerden asgari koşulları sağlayıp sağlamadığı denetlenir; ruhsatsız çalışmanın yasaklanması ve aykırılık hâlinde ruhsatın iptali imkânı da bu koruma sisteminin parçasıdır.

Büyükşehir belediyeleri bakımından ruhsat kurumu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile daha da belirgin bir işlev kazanır. Büyükşehir belediyeleri özellikle birinci sınıf gayrisihhî müesseseleri, akaryakıt istasyonları gibi çevre ve sağlık açısından riskli tesisleri ruhsatlandırmak ve denetlemekle görevlidir. **Böylece yüksek riskli faaliyetlerin nerede, hangi şartlarla faaliyete geçeceği, büyükşehir ölçeğinde planlanmakta; ilçe belediyeleri ise daha hafif nitelikteki sıhhî işyerleri ve umuma açık eğlence ve istirahat yerleri gibi alanlarda ruhsat yetkisini kullanmaktadır.** Bu görev paylaşımı, riskin niteliğine göre yetkinin basamaklandırılması sonucunu doğurur.

Ruhsat uygulaması belde halkının hayatını somut olarak; can ve mal güvenliği, sağlık, çevrenin korunması ve huzurlu yaşam bakımından etkiler. Ruhsat sürecinde işyerinin yangın güvenliği, patlayıcı–yanıcı madde kullanımı, atık yönetimi, gürültü ve benzeri konularda mevzuata uygunluğu kontrol edilir; özellikle okullar, yurtlar, ibadethaneler gibi hassas alanlar çevresinde hangi tür işyerlerinin ne kadar mesafede yer alabileceği belirlenir. Bu sayede, yerleşim alanlarının ortasında kontrolsüz sanayi tesisleri açılması, çocukların yoğun olduğu bölgelerde belirli eğlence yerlerinin yerleşmesi, meskene bitişik gürültülü veya tehlikeli

faaliyetlerin yürütülmesi sınırlandırılır; çevrenin ve toplumsal huzurun bozulmasının önüne geçilmeye çalışılır.

Sonuç olarak işyeri açma ve çalışma ruhsatı, ekonomik faaliyete “başlama izni” vermekle birlikte, esasen Anayasa’daki yaşam hakkı, sağlıklı çevrede yaşama hakkı ve mülkiyet hakkı arasındaki dengeyi kurmaya hizmet eden önleyici bir idari filtredir. **Büyükşehir belediyeleri de bu filtreyi, özellikle çevresel ve sağlık yönünden riskli işyerleri bakımından kullanmakla yükümlüdür.**

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yıllarca işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı olmadan ve başvuru dosyasında da ciddi eksiklikler bulunan İzdemir Enerji Elektrik Üretim Anonim Şirketi’ne ait termik santral 03.03.2025 tarih ve E.96772592.110.04-279 numaralı faaliyetten men ve kapatma kararı ile faaliyetten men edilmiştir.

2-) İŞYERİ AÇMA VE ÇALIŞTIRMA RUHSATI VERME YETKİSİ VE ÖZERKLİK ŞARTI :

İşyeri açma ve çalışma ruhsatı, 2005 tarihli İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik’te, “işyeri açma ve çalışma ruhsatlarının verilmesinde uygulanacak esas ve usulleri düzenlemek” amacıyla tanımlanmış; sıhhi ve gayrisıhhi işyerleri ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesine ilişkin tüm işlemleri kapsayan bir idari izin rejimi olarak düzenlenmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 15. maddesinde de belediyenin yetkileri arasında “gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen izin veya ruhsatı vermek” ile “gayrisıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek” açıkça sayılmış; ayrıca bu tür işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplama yetkisi de belediyeye verilmiştir. Böylece işyeri açma ruhsatı, kanun düzeyinde yerel idarelerin asli görev alanı içinde yer almıştır.

Büyükşehirler bakımından bu yetkinin kimin tarafından kullanılacağı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7. maddesinde ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Anılan maddede, büyükşehir belediyesine, gıda ile ilgili olanlar dâhil “birinci sınıf gayrisıhhi müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek” görevi verilmiş; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerinin tespit edilmesi ve bu konuda “mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatların verilmesi” de yine büyükşehir belediyesinin görevleri arasında sayılmıştır. Aynı maddenin ilçe belediyelerine ilişkin kısmında ise sıhhi işyerleri, ikinci ve üçüncü sınıf gayrisıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırma ve denetleme yetkisinin ilçe belediyelerine ait olduğu belirtilmektedir. **Bu yapı, özellikle yüksek riskli ve çevre-sağlık etkisi güçlü işyerleri bakımından işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı verme yetkisinin büyükşehir belediyesinde toplandığını göstermektedir.**

Anayasa’nın 127. maddesi mahallî idareleri; il, belediye veya köy halkının “mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere” kurulan ve karar organları seçimle belirlenen kamu tüzel kişileri olarak tanımlar ve bu idarelerin görev ve yetkilerinin “yerinden yönetim” esasına göre kanunla düzenleneceğini öngörür.

Kent içinde hangi tür işyerlerinin nerede ve hangi şartlarla faaliyet göstereceği; çevre sağlığı, gürültü, trafik, imar düzeni ve günlük yaşamın akışı ile doğrudan ilgili olduğundan, işyeri açma ve çalışma ruhsatı verme yetkisi bu maddede ifade edilen “mahallî müşterek ihtiyaç” alanına giren tipik bir yerel görev olarak ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucunun 5216 ve 5393 sayılı

kanunlarla bu yetkiyi büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri arasında paylaşması, Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesinin somut bir uygulaması niteliğindedir.

Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 3. maddesinde özerk yerel yönetim kavramı; yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar içinde “kamu işleri+nin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı” olarak tanımlanmaktadır. Şart'ın 4. maddesi ise, yerel yönetimlerin temel yetki ve sorumluluklarının anayasa veya kanunla belirlenmesi gerektiğini, kararların mümkün olduğunca halka en yakın düzeyde alınmasının esas olduğunu ve yerel yönetimlere kendi görev alanlarında gerçek bir takdir yetkisi tanınması gerektiğini vurgular.

Bu çerçevede, işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı gibi doğrudan yerel yaşamı etkileyen bir konuda yetkinin büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerinde toplanması, Şart'ın öngördüğü yerellik ve yerel özerklik anlayışıyla uyum içindedir.

Birinci sınıf gayrisihhî müesseseler ve patlayıcı–yanıcı madde üretim veya depolama tesisleri gibi yüksek riskli işyerleri bakımından işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı verme yetkisinin büyükşehir belediyesine tanınması; hem Anayasa m.127'deki mahallî idare anlayışına, hem de Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ndaki yerel özerklik ilkesine uygun düşen bir görev dağılımı olarak görülebilir. Büyükşehir belediyesi, bu ruhsat yetkisini kullanırken, yerel düzeyde çevreyi, halk sağlığını ve kentsel düzeni gözeten kurallar koymakta ve uygulamakta; böylece hem ulusal hukukta mahallî müşterek ihtiyaçların karşılanmasına, hem de Şart'ın öngördüğü şekilde yerel makamların kendi sorumluluk alanlarında etkin politikalar geliştirmesine hizmet etmektedir. Bu bakış açısıyla işyeri ruhsatı, büyükşehir belediyelerinin yerel özerkliğini somutlaştıran, aynı zamanda merkezî idareyle uyumlu çalışan temel araçlardan biri olarak görülmelidir.

3-) 19. MADDENİN DEĞERLENDİRİLMESİ :

7554 Sayılı Kanunu'nun 19. Maddesi ile yapı ruhsatı ve/veya yapı kullanma izin belgesi olmadan tesis edilerek 31/12/2024 tarihinden önce kısmen veya tamamen işletmeye girmiş olan lisanslı elektrik üretim tesisleri ve bunların zorunlu altyapı unsurları için, imar planlarına işlenmiş bulunmak ve üretim lisansı sahibi tüzel kişilerce bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde müracaat edilmek şartıyla, statik bakımdan uygun olduğuna dair inşaat mühendislerince hazırlanacak rapor ve fenni mesuliyetin ilgili mühendislerce üstlenildiğine dair belge sunulması durumunda Bakanlıkça bedeli mukabilinde Üretim Tesis Uygunluk Belgesi düzenleneceği, Üretim Tesis Uygunluk Belgesinin, elektrik üretim tesisi ve elektrik üretiminin zorunlu altyapı unsurları kapsamındaki tüm yapılar için tek bir belge olarak düzenleneceği ve iş yeri açma ve çalışma ruhsatı yerine de geçeceği düzenlenmiştir.

Öncelikle lisanslı elektrik üretim tesisleri için Bakanlıkça verilecek “Üretim Tesis Uygunluk Belgesi”nin işyeri açma ve çalışma ruhsatı yerine geçeceğini açıkça hükme bağlanmıştır. İşyeri açma ve çalışma ruhsatı ise normalde, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu uyarınca büyükşehir ve ilçe belediyelerinin klasik yerel yetki alanında bulunan bir konudur. Dolayısıyla Bakanlıkça düzenlenen tek bir belgeyle hem yapı ruhsatı/yapı kullanma olmaksızın tesis edilmiş yapılar meşrulaştırılmakta, hem de belediyelerin işyeri açma ve çalışma ruhsatı konusundaki takdir yetkisi devre dışı bırakılmaktadır. Bu durum Anayasa m.127'deki mahallî idare anlayışıyla ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ndaki yerel özerklik ilkesiyle çatışmaktadır.

Mahallî idarelerin kamu tüzel kişiliğine sahip olması (m.127/1), yerinden yönetim ilkesine göre yönetilmeleri (m.127/2), karar organlarının seçimle iş başına gelmesi suretiyle oluşturulması (m.127/1), görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanması (m.127/son) aslında “yerel yönetimlerin özerkliği ilkesi”nin içeriği, diğer bir ifadeyle bu ilkenin alt unsurlarıdır.

Anayasa Mahkemesi, 22 Haziran 1988 tarih ve E.1987/18, K.1988/23 sayılı kararında Anayasanın 127’nci maddesinde geçen “yerinden yönetim ilkesi”ni “özerklik ilkesi” olarak yorumlamış ve şöyle demiştir:

“Anayasanın 127. maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen ‘yerinden yönetim ilkesi’, aslında özerklik kurumunun anayasal bir temele oturtulması anlamındadır... Bu ilke, yerel yönetimlerin tüzelkişiliğe sahip olmaları, görevli organlarını seçme hakkının verilmesi ve bu organlara karar verme yetkisinin tanınması gibi üç ana öğeden oluşur.”

Anayasa Mahkemesi 17 Temmuz 1990 tarih ve E.1990/1, K.1990/21 sayılı kararında da aynı şekilde “Anayasanın 127. maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen yerinden yönetim ilkesi, yerel yönetimlerin tüzelkişiliğe sahip olmaları, görevli organlarını seçme hakkının verilmesi ve bu organlara karar verme yetkisinin tanınması gibi üç ana öğeden oluşur.” demiştir.

Anayasa’nın 127. maddesi, mahallî idareleri “mahallî müşterek ihtiyaçları” karşılamak üzere kurulmuş, karar organları seçimle belirlenen kamu tüzel kişileri olarak tanımlar ve görev-yetkilerinin yerinden yönetim esasına göre kanunla düzenleneceğini söyler. Kentin içinde hangi tesislerin nerede ve hangi şartlarla faaliyette bulunacağı; çevre sağlığı, imar düzeni, gürültü, güvenlik ve günlük yaşamla doğrudan ilgili olduğundan, işyeri açma ve çalışma ruhsatı verme yetkisi bu madde kapsamındaki tipik bir “mahallî müşterek ihtiyaç” alanıdır. Üretim Tesisi Uygunluk Belgesi’nin doğrudan işyeri açma ve çalışma ruhsatı yerine geçmesi, bu yerel yetkiyi belediyelerin elinden alarak Bakanlık nezdinde toplayan, yani yerinden yönetim yerine yeniden merkezileştiren bir etki doğurmaktadır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 3. maddesi, yerel özerkliği; yerel makamların **“kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı”** olarak tanımlar. 4. madde ise, görevlerin halka en yakın idari düzeyde yerine getirilmesini (yerellik ilkesi) ve yerel yönetimlere kendi görev alanlarında anlamlı bir takdir marjı tanınmasını öngörür. İşyeri ruhsatı ve imar uygulamaları, doğrudan yerel yaşamı, çevreyi ve kentsel düzeni etkilediği için Şart bakımından “yerel özerkliğin çekirdeğinde” yer alan klasik yerel yetkilerdendir. **Bakanlıkça verilecek Üretim Tesisi Uygunluk Belgesi’nin “işyeri açma ve çalışma ruhsatı yerine de geçmesi”, bu çekirdek yetkinin, yerel makamların takdirini etkisiz hâle getirecek biçimde üst düzeyde, sektörel bir yasa ile bertaraf edilmesi anlamına gelir.**

Düzenlemenin 4. fıkrası, bir adım daha ileri giderek bu tesisler hakkında 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 32 ve 42. maddelerine göre daha önce alınmış yıkım kararları, idari yaptırımlar ve para cezalarının uygulanmayacağını, yapılmış itirazlar ve açılmış davalar hakkında resen “karar verilmesine yer olmadığına” karar verileceğini, yargılama giderlerinin taraflar üzerinde bırakılacağını ve vekâlet ücretine hükmedilmeyeceğini hükme bağlamakta ve tahsil edilmiş tutarların da iade edilmeyeceğini ekliyor. Bu, belediyelerin ve ilgili yerel idarelerin daha önce almış olduğu imar-yıkım-ceza kararlarını tümüyle işlevsiz kılan, yani geriye dönük olarak “silip süpüren” bir sonuç doğurmaktadır. Yerel idare, kendi imar ve ruhsat politikası doğrultusunda tesisin hukuka aykırılığını tespit etmiş ve yaptırım uygulamış olsa dahi, kanun koyucu bu düzenlemeyle o kararları topluca hükümsüz hâle getirmektedir. Bu, yerel özerklik açısından, yerel kararların sonradan merkezî düzeyde dolanılması niteliğindedir.

Geçici maddenin kurgusu, yerel yönetimlere yalnızca “imar planına işlenmiş bulunmak” gibi teknik bir önkoşul rolü bırakırken, asıl belirleyici iradeyi Bakanlık nezdinde topluyor. **Bakanlık, statik rapor ve mühendislik sorumluluğu beyanı üzerine tek taraflı olarak Üretim Tesisi Uygunluk Belgesi düzenlediğinde, artık belediyenin hem işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermeme yönünde takdir kullanma alanı kalmıyor, hem de önceki imar ihlallerine dayanarak yaptırım uygulama imkânı ortadan kaldırılıyor. Bu tablo, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 4. maddesinde vurgulanan “görevlerin üst idare tarafından yürütülmesini istisnâ hâl yapan” yerellik ilkesine ters bir yönelim; Anayasa m.127 çerçevesinde ise mahallî idarenin “mahallî müşterek ihtiyaçları karşılama” fonksiyonunun belirli bir sektörde büyük ölçüde boşaltılması anlamına gelir.**

Sonuç olarak, söz konusu geçici madde; bir yandan Bakanlık eliyle verilen Üretim Tesisi Uygunluk Belgesi’ni işyeri açma ve çalışma ruhsatının yerine ikame ederek belediyelerin asıl yetki alanlarından birini merkezîleştirmekte, diğer yandan da geçmişe dönük olarak yerel imar ve yaptırım kararlarını hükümsüz bırakarak, yerel yönetimlerin kararlarının fiilen dolanılması sonucunu doğurmaktadır.

Anayasa’nın 127. maddesinde güvence altına alınan yerinden yönetim ve mahallî idare ilkeleri ile; Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda tanımlanan yerel özerklik, yerellik ve yerel takdir marjı güvenceleriyle ciddi bir aykırılık yaratmakta; yerel yönetimlerin, kendi sorumluluk alanlarındaki tesisler hakkında bağımsız ve etkili karar alma imkanını önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Dolayısıyla 7554 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu’nun 19. Maddesi hem Anayasa’ya hem de Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na aykırıdır.

C.) ÇED YÖNETMELİĞİ DEĞİŞİKLİĞİ VE ANAYASA’YA AYKIRILIKLAR :

7554 Sayılı Kanunun 1.maddesi değişikliğinden sonra Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’nde önemli değişiklikler yapılmıştır. 5 Mart 2026 tarihli Resmi Gazte’de yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmelik için bkz <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/03/20260305-3.htm>

Bu değişiklikle EK-2 Listede yer alan projelerinin “ÇED Gerekli Değildir” kararının adı “ÇED olumlu kararı” olarak değiştirilerek, iyi bir şeymiş gibi bir algı yaratılmaya çalışıldı. Bununla da kalmayıp, EK-1 ya da EK-2 Listede yer alan projeler için henüz ÇED olumlu kararı olmadan “teşvik, onay, izin ve ruhsat süreçleri başvurularının yapılması”nın yolu açılmıştır ve ÇED süreçlerinin etkisizleştirilmesi yeni bir aşamaya girilmiştir.

1.) Çed Süreci İşletilmeden Çed Olumlu Kararı Verilecek, Yönetmelikle Yeni Muafiyetler Getirilebilecek :

Tanımlar başlıklı 4.maddede yapılan değişikliklerle

- EK-2 Listedeki projeler için verilen “ÇED Gerekli Değildir Kararı” kavramı kaldırıldı. “ÇED Gereklidir kararı” kavramı “ÇED raporu hazırlanmalıdır kararı” şeklinde değiştirildi. Yönetmelikte “ÇED Gerekli Değildir” “ÇED Gereklidir” geçen bütün maddelerde bu değişiklik yapılmıştır.
- Çevresel etki değerlendirmesi olumlu kararı tanımı genişletildi. “Ek-2’deki listede yer alan

çevresel etkileri ön inceleme ve değerlendirmeye tabi projelere ait proje tanıtım dosyasının incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda, projenin çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucunda ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olduğunun belirlenmesi üzerine, projenin gerçekleşmesinde çevre açısından sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararı” eklendi. Bu şekilde EK-2 listede yer alan projeler için ÇED raporu hazırlanmadan, halkın katılımı toplantısı gibi süreçler işletilmeden ÇED olumlu kararı verilecek. . ÇED süreci işletilmeden verilecek bu kararlarla “ÇED olumlu kararı” kavramı anlamını yitirecektir.

- “Denetim” tanımındaki Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı alındıktan sonra, kararın verilmesine esas teşkil eden şartlar doğrultusunda yürütülüp yürütülmediğinin tespit edilmesine yönelik denetim çalışmalarından “inşaat öncesi dönem” yönetmelikten çıkartıldı. ÇED’e tabi bir projenin inşaat hazırlıkları artık denetlenmeyecek. Oysa inşaat hazırlıklarının da tek başına çevresel olumsuz etkileri olabilmektedir.
- Tanımlara “Muaf “ eklendi. “Niteliği, prosesi, türü, üretim yöntemi itibarıyla Ek-1 ve Ek-2’deki listelerde yer alan, ancak işletmeye veya üretime geçtiği tarihte yürürlükte olan, bu Yönetmelikte yer almayan veya bu Yönetmelik hükümlerine göre kazanılmış hakları sebebiyle bu Yönetmelik hükümleri uygulanmayan projeler” şeklinde tanımlandı. Bu yeni kavramla ÇED’den muaf olma hali hak olarak tanımlandı. Bu yaklaşımla ÇED’in esas olduğu ilkesi zayıflatıldı. Yeni tanımla birlikte, yönetmelikte bulunan “kanunen muafiyet”teki “kanunen” sözcüğü de çıkartıldı. Geçici 2.maddenin “Kanunen muafiyet hakkı olan projeler” olan başlığı “Muafiyet hakkı olan projeler”olarak değiştirildi. Değişiklikle muafiyetin kanunla yapılmasından vazgeçiliyor. Bunu basit bir sözcük değişikliği olarak görmemek gerekir, muafiyetin önündeki kanunen sözcüğü kaldırılarak, kanun değişikliğine ihtiyaç olmadan yönetmelikle yeni muafiyetler getirilmek istenmektedir.

2.) İnceleme Ve Değerlendirme Yapmayacak “komisyon” Geliyor :

Yönetmelikteki “İnceleme ve Değerlendirme Komisyonu”, “Komisyon” olarak değiştirildi. Bunun da küçük bir sözcük oyunu değildir. Komisyonun işlevini azaltmaya yönelik bir değişiklikle karşı karşıyayız.

3.) Turizm Yatırımlarında, Yönetmeliğe Göre Değil, Bakanlığın Takdirine Göre Çed Yapılacak :

Olağanüstü durumlar ve özel hükümler başlıklı 24.maddeye, “kuraklık” hali eklendi. Bunun yanı sıra “kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi, turizm merkezi, turizm tesis alanı olarak belirlenen alanlar ile il ya da ilçe merkezlerinde yer alan mevcut işletmede olan turizm tesisleri ve bu tesislerde yapılacak kapasite artışlarına ilişkin projeler” ile “ÇED Olumlu kararı verilmiş olan ve karara esas ÇED proje alanı sınırları içerisinde, kapasite artışı olmaksızın ana ve/veya yardımcı ünitelerinde alansal revizyon planlanan projeler.”de özel hükümlere tabi hale getirildi. Değişiklikle, bu projelerin ÇED sürecine ilişkin yöntem Bakanlıkça belirlenecek. Bakanlık yönetmeliğe bağlı kalmaksızın keyfi uygulama yapabilecek. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın kötü uygulamaları ve üstlendiği çevreye zarar veren rolleri dikkate

alındığında bu projelerin çevresel etki değerlendirmesinin yapılmayacağı ortada.

4.) EK-1 Listedeki Değişiklikler :

Bu listede yer alan faaliyetler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan "ÇED OLUMLU" veya "ÇED OLUMSUZ" kararı alması gerekmektedir.

- 9- Yollar ve havaalanları: Havaalanları/havalimanları bendinde hava kampüslerinin hariç olduğu belirtildi. “Otoyollar ve devlet karayolları” düzenlemesi, “erişme kontrolü uygulanan karayolları ile bu yollara uzunluğu 20 km ve üzeri şerit eklenmesi ve/veya güzergâhının değiştirilmesi,” şeklinde değiştirildi.. “Demiryolu hatlarının inşası” düzenlemesi de “Mevcut demiryolu güzergâhı korunarak uzunluğu 70 km ve üzeri hat sayısının çoğaltılması,” şeklinde değiştirildi.

Bir havaalanı ya da heliport pisti niteliği taşımasa da, amatör ve sportif havacılık faaliyetlerine uygun şekilde tasarlanmış tesislerin inşaatı ve faaliyetinin çevresel etkisinin olmadığı söylenemez. Yine otoyollar ile demiryollarının belli mesafeden uzun olması halinde ÇED’e tabi olması, korumacı bir yaklaşım değildir.

- 25- Madencilik projeleri: “c) 400.000 ton/yıl ve üzeri kırma, eleme, yıkama, kurutma, cevher hazırlama işlemlerinden en az birini yapan tesisler,” eklendi. 400.000 ton/yıl kapasitenin altında olan kırma, eleme, yıkama, cevher hazırlama tesisleri için ÇED zorunluluğunun olması kabul edilemez. Zira 399.999 ton/yıl kapasiteli madencilik tesislerinin çevresel olumsuz etkisinin olmayacağını hiç kimse tarafından ileri süremez.
- 29- Ambalajlanmış petrol, doğalgaz, petrokimya ve kimyasal madde depoları için ÇED zorunluluğu olmayacak; “Toplam Kapasitesi 50.000 m3 ve üzeri olan petrol, doğalgaz, petrokimya ve kimyasal maddelerin depolandığı tesisler, düzenlemesine “perakende satışa hazır halde ambalajlı ürün depolama alanları hariç” cümlesi eklenmiş. Bu değişiklikle ÇED süreci işletilmeden, ciddi çevresel risk taşıyan petrol ve kimyasal maddelerinin depolandığı alanlar inşa edilebilecek, bu maddeler depolanabilecek.
- 43- Güneş Enerji Santrallerinin ÇED zorunluluğu sınırı daraltılmış “Proje alanı 20 hektar ve üzerinde veya kurulu gücü 10 MWm ve üzerinde olan güneş enerji santralleri” şeklindeki düzenleme “Güneş enerji santraller” başlığı altında, “a) Proje alanı 25 hektar ve üzerinde olan arazi güneş enerji santralleri (çatı ve cephe sistemleri hariç)” “b) Proje alanı 2 hektar ve üzerinde olan yüzer güneş enerji santralleri,” şeklinde değiştirildi. Arazi güneş enerjisi santrallerinde 20 hektar olan alt sınırın 25 hektara yükseltilmesi, yüzer santraller için de 2 hektarlık alt sınır belirlenmesi korumacılık değildir.

5.) EK-2 Listedeki Değişiklikler :

Seçme-Eleme Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi (Ek-1 Listesinde Yer Alan Alt Sınırlar Bu Listede Üst Sınır Olarak Alınır) Bu listede yer alan faaliyetler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ya da yetkilendirilen Çevre İl Müdürlükleri tarafından "ÇED OLUMLU" veya " ÇED RAPORU

HAZIRLANMALIDIR” kararı alması gerekmektedir.

- 21- “Klinker öğütme tesisleri” “Klinker öğütme tesisleri” ve “5 ton/gün ve üzeri mikronize öğütme tesisleri (maden ruhsat sahaları dışında kurulacak olan tesisler),” olarak değiştirildi. Bu değişiklik ile maden sahası dışında kurulacak günlük 5 tondan daha az kapasiteli, kalsit, mermer, kuvars, bentonit gibi madenlerin veya endüstriyel minerallerin, kırıcılarda küçültüldükten sonra bilyalı veya dikey değirmenlerde çok ince toz (mikron boyutunda) haline getirildiği tesisler ÇED kapsam dışı sayılıyor.
- 26- Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimi: “Bitkisel ham yağ veya rafine yağ üreten tesisler(Kekik, papatya ve benzeri esansiyel yağların üretimi hariç)” düzenlemesi “5 ton/yıl ve üzeri bitkisel ham yağ veya rafine yağ üreten tesisler (esansiyel yağların üretimi hariç),” olarak değiştirildi. Yani yılda 5 tonun altında üretim yapan tesisler için ÇED kapsam dışı olacak.
- “Su ürünleri işleme tesisleri”“30 ton/yıl ve üzeri su ürünleri işleme tesisleri” olarak değiştirildi. Bu değişiklik ile yılda 30 tondan az üretimi olan su ürünleri işleme tesisleri ÇED kapsam dışı olacak.
- “Rendering tesisleri,” düzenlemesi “10 ton/gün ve üzeri hayvansal ürünlerin işlendiği (et, sakatat ve benzeri) tesisler (fiziksel işlem, perakende satış işlemleri ve su ürünleri hariç),” olarak değiştirildi, Yani günde 10 tonun altına üretim yapan tesisler ÇED kapsam dışı hale getirilmiş Bu değişiklik Bakanlığın RENDERİNG TESİSLERİ Çevresel Etkiler başlıklı belgesine de aykırı. **(Bknz. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editor/dosya/RENDERING%20TES%C3%84%C2%B0SLER%C3%84%C2%B0.pdf>)**
- 28-Altyapı tesisleri;”d) İl yolları ve çevre yolları (Mahalle ve Köy yolları hariç)” düzenlemesi “d) Erişme kontrolü uygulanan karayolları haricindeki tüm yollar ile bu yollara uzunluğu 20 km ve üzeri şerit eklenmesi ve/veya güzergâhının değiştirilmesi (belediye ve köy yolları hariç),” şeklinde değiştirildi. “f) Demiryollarında uzunluğu 20-70 km arasında güzergâh değiştirilmesi ve/veya hat sayısının çoğaltılması” ve “g) Bağlantı ve iltisak amaçlı uzunluğu 20 km ve üzeri demiryolu hatları” şeklinde yeni düzenlemeler yapıldı. Bu değişikliklerle 20 km.ye kadar yollar, demiryolları ÇED kapsam dışına alınmış.
- 41. Güneş Enerji Santralleri; “proje alanı 2 hektar ve üzerindeki” EK-2 listeye tabiyken, değişiklik ile “Proje alanı 7,5 hektar ve üzerinde olan arazi güneş enerji santralleri ile proje alanı 2 hektara kadar olan yüzer güneş enerji santralleri,”düzenlemesi getirildi. Böylelikle proje alanı 7,5 hektara kadar olan arazi güneş enerji santralleri ÇED kapsam dışına alınmış.

Bu değişikliklerle, çevre hukukunun temel kuralları ve ilkeleri yok sayılmıştır. Yönetmelik değişikliği, 7554 sayılı Yasanın 1.maddesini hukuka aykırı sonuçlar doğurmasının somut bir göstergesidir. Yasal değişikliğe dayanılarak yapılan bu yönetmelik değişikliğiyle ÇED kapsam dışı olan projeler artırılmış, ÇED süreçleri etkisiz hale getirilmiştir. Bu nedenle yönetmelik

değişikliği, Anayasanın 17 ve 56. Maddesi ile Anayasanın 90. maddesi ile anayasa aykırılığı dahi ileri sürülemeyecek uluslararası çevre koruma sözleşmelerine aykırılık oluşturmaktadır.

II-) DAVA KONUSU YASANIN ANAYASAYA VE HUKUKA AYKIRILIKLARI :

7554 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Torba Kanun) ile Çevre Kanunu, Maden Kanunu, Mera Kanunu, Elektrik Piyasası Kanunu ile Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'da açık, Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun'da gizli değişikliğe gidilmiştir.

İtiraz konusu yasa, doğa yasalarını, Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu çevre koruma sözleşmelerini, Anayasa ve koruma yasalarını yok sayan, müşterek doğal varlıklara fütursuzca saldırıların önünü açmaktadır.

Türkiye'de madencilik mevzuatı yaklaşık 20-25 yıllık süreçteki değişikliklerle çevre korumadan uzaklaşan, ne pahasına olursa olsun madenciliğin önünü açan nitelikte oldu. Bu değişikliklerle 1990'lı yıllarda etkili olan Bergama-Ovacık Altın Madeni'ne karşı mücadelede elde edilen toplumsal ve hukuksal kazanımları boşa düşürmek, benzer kitlesel karşı çıkışların önüne geçmek amaçlanmıştır.

Madencilikle ilgili yasalarda en kapsamlı değişiklik 26.05.2004 tarihli 5177 Sayılı MADEN KANUNUNDA VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN'dur. Kanun değişikliğine toplumsal olarak büyük tepkiler olmakla beraber Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesi 15.01.2009 tarihli E: 2004/70 K: 2009/7 sayılı kararı ile yasa değişikliğinin bir takım maddelerini iptal etmiştir.

7554 Sayılı BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN, TBMM'de yapılan görüşmeler sırasında çok tartışılmıştır. Yasanın 1.(Birinci), 2.(İkinci), 3.(Üçüncü), 4.(Dördüncü) ve 11.(On birinci) maddeleri ile yapılan değişikliklerinin Anayasaya, Uluslararası Çevre Koruma Sözleşmelerine, kısacası Çevre Hukukuna olan aykırılıkları detaylıca aşağıda aktarılmıştır.

1.) Çevresel Etki Değerlendirilmesinin (ÇED) Etkisiz Hale Getirilmesi :

7554 Sayılı Kanunun 1. maddesi ile Çevre Kanunu'nun 10. maddesinde değişikliğe gidilmiştir. Buna göre; ÇED Yönetmeliği EK-2 listede yer alan projeler için ÇED süreci işletilmeden ÇED olumlu kararı verilmesinin yolu açılmaktadır. Bu ÇED kararlarının etkisizleşmesine neden olacaktır. Diğer yandan ÇED Yönetmeliği EK-1 listede yer alan ÇED zorunlu projeler ve EK-2 listede yer alan ÇED Raporu Düzenlenmesi Gerekmediğine karar verilen projeler için ÇED olumlu kararı beklenmeden teşvik, onay, izin ve ruhsat süreçleri başvuruları yapılabilir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Çevre Hukukunun çok önemli bir konusunu, mekanizmasını oluşturur. Bir hukuk disiplini olarak çevre hukukunun doğuşu 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra karşımıza çıkar. Bilimsel devrim, insanın aklı ile doğal süreçleri yönetebileceği kavrayışını getirdi. Bu anlayış, insanın doğaya daha fazla müdahale etmesi sonucunu doğurdu. Sanayi devrimi ile ortaya çıkan kirliliğin insan sağlığını bozması üzerine çevre hakkı kavramı ortaya atıldı. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler ve hızlı

sanayileşme, sanayi atıklarının çevre üzerindeki olumsuz etkileri ile insan ve çevre sağlığını tehdit edici boyutlara ulaştı. Çevre sorunlarındaki artış aynı zamanda çevre ile ilgili tedbir alınması gerekliliğini de ortaya çıkardı. Sorunun küresel olması, önlemler için de uluslararası düzenlemeler yapılmasını zorunlu kıldı.

ÇED, Çevre Hukukunun ilkelerinden olan önleme ilkesinin en somut uygulamasıdır. Önleme ilkesi kısaca, meydana gelmeden önce zararın ortaya çıkmasını önlemektir. Çevre üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilecek faaliyetlerin en erken aşamada engellenmesidir. Önleme ilkesi, Çevre Hukukunun en önemli ilkesi olan ihtiyat ilkesinin çekirdeğini oluşturur. Önleme ilkesine bir çok ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinde yer verilmiştir. Çevre Hukukunun onarma, düzeltme, temizleme gibi giderici araçların hepsi önleme ilkesinin uygulamalarıdır. ÇED planlama, yasaklama, en iyi teknolojiyi kullanma, izin sistemi gibi en önemli önleme ilkesi uygulamalarıdır. Önleme ilkesine, Çevre Kanunu'nun "İlkeler" başlıklı 3. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde "kirliliğin önlenmesi" ve "çevrenin bozulmasının önlenmesi" şeklinde yer verilir. Bu görev, başta idare olmak üzere, meslek odalarına, birliklere, sivil toplum kuruluşlarına ve "herkes"e yüklenmiştir. Kanun'un "Kirlenme yasağı" başlıklı 8. maddesinin ikinci fıkrasında bu ilke; "kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililerin, kirlenmeyi önlemekle yükümlü olduğu" şeklinde düzenlendi.

Yaklaşık 70-80 yıllık sürecinde Çevre Hukukunda, çevre hakkının, bilgiye erişim, karar alma süreçlerine katılım ve adalete erişim şeklinde 3 temel unsuru olduğu kabul edilmiştir. ÇED süreçleri, bilgiye erişim, karar süreçlerine katılım ve adalete erişim haklarının tamamının eksiksiz sağlanması halinde önleme işlevini görebilecektir.

Çevre Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 2. maddesine göre; Çevresel etki değerlendirmesi: "Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olası olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları" ifade eder. Aynı tanım Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin madde 4/1-e'de de yer almaktadır.

Anayasa'nın 17/1. maddesine göre; ".. Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.." Anayasa'nın 56/2 maddesine göre de "...çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir..." Anayasanın 56. maddesi ile sadece bizlerin değil, gelecek nesillerin de yaşama hakkı güvence altına alınmıştır. Bu çerçevede, insan ve canlı yaşamının devamlılığı adına, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının bir insan hakkı olarak ve kamusal bir anlayışla ele alınması gerekir.

Anayasa'nın 90. maddesine 5170 / 7 no'lu kanunla eklenen maddeye göre; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri dikkate alınır." Bilindiği gibi, Anayasanın 56. Maddesi "temel haklar ve ödevler" bölümünde düzenlenmiş ve "çevre hakkı" yeni kuşak haklarından olup, temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşmeler kapsamında mütalaa edilmektedir.

Anayasanın 90. maddesi uyarınca ÇED uygulamasında dikkate alınması zorunlu olan çevre koruma sözleşmelerine örnekler;

- 1972 Stockholm Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Deklarasyonu'nun 1. maddesine göre; "...İnsanın, hürriyet, eşitlik ve yeterli yaşam koşullarını sağlayan onurlu ve refah içinde bir çevrede yaşamak temel hakkıdır. İnsanın bugünkü ve gelecek nesiller

için çevreyi korumak ve geliştirmek için ciddi bir sorumluluğu vardır...”

2. maddesine göre de; “...bugünkü ve gelecek nesiller için ihtiyaca göre özenli planlama veya yönetim ile dünyanın doğal kaynakları, hava, su, toprak, flora ve fauna dahil, özellikle de doğal ekosistemleri temsil eden örnekler korunmalıdır...”

- 1992 - Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Zirvesi Sonuç Deklarasyonu;
-İnsanlar, doğa ile uyum içinde sağlıklı ve verimli bir hayata layıktır.
- Çevre konuları en iyi şekilde, ancak ilgili bütün vatandaşların katılımı ile yönetilir. Devletler, geniş çapta çevre bilgilendirmesi yaparak kamuoyu aydınlatılmasını ve katılımı gerçekleştirecek ve teşvik edecektir.
- 1992 - BM-Rio-Gündem 21 Sözleşmesi (R.G; 25/7/1995-22534 mük. sh.157)
- Hükümetler, iş çevreleri ve kalkınma kuruluşları, kalkınma projelerinin biyolojik çeşitlilik üzerine etkisinin nasıl değerlendirileceğini ve bu çeşitliliği kaybetmenin maliyetinin nasıl hesaplanacağını öğrenmelidirler. Önemli etkileri olabilecek projelerde, halkın geniş ölçüde katılımıyla çevresel etki değerlendirmesi yapılmalıdır.
- Kişiler, gruplar ve kuruluşlar, özellikle kendi toplumlarını etkileyebilecek çevre ve kalkınma kararlarını bilmeli ve bunlara katılmalıdır. İnsanlara kararlar hakkında bilgi vermek için, ulusal hükümetler, kişilerin çevre ve kalkınma konularıyla ilgili bütün bilgilere ulaşmasını sağlamalıdır. Bu bilgi, çevre üzerine önemli etkisi olan veya olabilecek olan üretim veya faaliyetleri ve çevre koruma önlemlerini içermelidir.
- 1992-BM-Rio-Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi-(4177 no lu kanunla onay;27/12/96-22860)
-Madde 14./1 (a); Sözleşen devletler; biyolojik çeşitlilik için önemli olumsuz etkiler doğurabilecek mevcut proje önerilerinin, bu olumsuz etkileri engellemeye veya en aza indirmeye yönelik bir çevresel etki değerlendirmesine tabi tutulmasını öngören uygun işleyişleri yürürlüğe koyacak ve elverdiğince halkın da bu işleyişlere katılmasını sağlayacaktır.
- 1979-Avrupa Konseyi-Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma BERN Sözleşmesi (20/2/1984-18318)
-Madde 3; Her akid taraf, yabani flora ve fauna ile doğal yaşama ortamlarının, bilhassa nesli tehlikeye düşmüş ve düşebilecek türlerin, özellikle endemik olanlarının ve tehlikeye düşmüş yaşam ortamlarının, bu sözleşme hükümlerine uygun olarak muhafazası amacıyla ulusal politikalarını geliştireceklerdir. Her akit taraf, planlama ve kalkınma politikalarını saptarken ve kirlenme ile ilgili mücadele önlemlerini alırken, yabani flora ve faunanın muhafazasına özen göstermeyi taahhüt eder.

Anayasa Mahkemesi kararlarında çevresel etki değerlendirmesinin önemi anlatılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi E: 2006/99 K: 2009/9 15.01.2009 tarihli norm denetimi kararı
“...Anayasa'nın 56. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında ‘Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.’ hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın 56. maddesinin gerekçesinde, vatandaşın korunmuş çevre şartlarında, beden ve ruh sağlığı içinde yaşamını sürdürmesini sağlamanın Devletin ödevi olduğu, Devletin hem kirlenmenin önlemesi hem de tabîî çevrenin korunması ve geliştirilmesi için gereken tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir.

(...)

Günümüzde çevrenin kirlendikten veya bozulduktan sonra eski hale getirilmesinin çok külfetli olması, hatta kimi durumlarda olanaksız bulunması nedeniyle, kirlenen çevreyi temizleme veya bozulan çevreyi onarma yerine, olumsuz etkileri baştan önlemenin

yöntemleri aranmaktadır. ÇED, kalkınma ve ekonomik gelişme için yapılacak yatırım ve faaliyetlerin, doğayı tahrip etmeden ve çevreyi kirletmeden gerçekleştirilmesinde kullanılan yöntemlerden birisidir. ÇED ile korunmaya çalışılan temel unsur, çevre ve bu çevre içerisindeki varlıklardır...”

Anayasa Mahkemesi Başvuru Numarası : 2017/33865 K.Tarihi : 1/11/2023 (RG: 20.05 2024)- Cerattepe Kararı “...55. Çevresel meseleler bağlamında devletin usule ilişkin yükümlülükleri daha önce Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında ortaya konulmuştur. Buna göre muhtemel olumsuz çevresel etkilerin önlenmesi veya en aza indirilmesi amacının gerçekleştirilebilmesi için sürece dâhil olan söz konusu tarafların menfaatlerinin titizlikle değerlendirilmesi, bu değerlendirmenin sağlıklı şekilde yapılabilmesi için de ilgili tarafların sürece etkin katılımının sağlanması gerektiği tartışmasızdır (Mehmet Kurt, §§ 61-66; Hüseyin Tunç Karlık ve Zahide Şadan Karlık, §§ 64, 65; Ahmet İsmail Onat, §§ 79-81; Fevzi Kayacan (2), §§ 56-61; Ahmet Bilgin ve diğerleri, § 56).
(...)

58. Karmaşık çevresel sorunların ele alınıp çözümlenmesi aşamasında karar süreci, çevreye ve kişi haklarına zarar verebilecek faaliyetlerin etkilerini önceden değerlendirecek ve önleyecek şekilde tesis edilmelidir. Böylece bireysel ve kamusal menfaatler arasında adil bir denge tesis edilerek karşıt görüşlerin dile getirilmesine olanak tanıyacak gerekli etüt ve değerlendirmelerin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu bağlamda söz konusu sürece ilişkin bilgilere erişim ve karar alma sürecine aktif katılımın yanı sıra karardan etkilenebilecek olan bireylerin karar alma sürecinde görüş ve menfaatlerinin yeterince dikkate alınmadığını dile getirebilmek için konuyla ilgili her türlü tasarrufa karşı yargısal başvuru hakkına sahip olmaları ve iddialarının yargısal makamlarca özenli bir şekilde değerlendirilmesi son derece önemlidir (Hüseyin Tunç Karlık ve Zahide Şadan Karlık, § 75; Ahmet İsmail Onat, § 94; Fevzi Kayacan (2), § 71; Ahmet Bilgin ve diğerleri, § 62). Bu anlamda anılan anayasal güvenceleri gözetken bir yargılama süreci yürütülmesi ve neticede ulaşılan sonucun konuyla ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir...”

Çevresel Etki Değerlendirmesinin önemi AİHM kararlarında da vurgulanmaktadır.

AİHM- Üçüncü Bölüm Taşkın Ve Diğerleri/türkiye 46117/99 - 10 Kasım 2004"...Bir Devlet için çetrefil nitelikteki çevresel ve ekonomik sorunların ele alınıp, çözümlenmesi aşamasında, karar süreci, her şeyden önce, çevreye ve kisi haklarına zarar verebilen faaliyetlerin etkilerini önceden önleyecek ve değerlendirecek şekilde tesis edilmelidir. Böylece çeşitli menfaat çatışmaları arasında adil bir denge tesis edilerek; karşıt görüşlerin dile getirilmesine olanak sağlayacak gerekli etüt ve anketlerin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu inceleme sonuçlarına ve karşı karşıya kaldıkları tehlikeyi değerlendirmeye olanak sağlayan bilgilere halkın erişebilmesinin önemi şüphe götürmez. Nihayet, karardan etkilenecek olan tüm bireyler, karar süreci içinde görüş ve menfaatlerinin yeterince dikkate alınmadığını dile getirebilmek için, konuyla ilgili her türlü tasarrufa karşı yargısal başvuru hakkına sahip kılınmalıdır...”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi yaşam hakkını mutlak ve vazgeçilemez temel insan haklarının başında sayar. Çünkü yaşam hakkı, diğer temel hak ve özgürlüklere sahip olmanın ön koşulu olup, diğer hakların söz konusu olabilmesi, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının gereği gibi sağlanmasına bağlıdır. Çevre hakkı ile yaşam hakkı bu nedenle anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.

Çevre hakkının, bilgiye erişim, karar alma süreçlerine katılım ve adalet erişim şeklinde 3 temel unsuru olduğu genel kabul görür. Bunun düzenlendiği en önemli hukuk metni olan Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Çevresel Karar Verme Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi (Aarhus Sözleşmesi) ile çevre hukukunun gelişiminde yeni bir dönem başlamıştır. Türkiye, bu sözleşmeye taraf olmamakla birlikte AİHM Türkiye'nin taraf olduğu kararlarında ve Anayasa Mahkemesi'nin bazı kararlarında Aarhus Sözleşmesi hükümlerine dayanır. Örneğin; (Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Numarası; 2013/2552, Karar Tarihi; 25.12.2016) Diğer yandan Avrupa Konseyi Parlamentosu 27 Haziran 2003 tarihinde, çevre ve insan hakları konusundaki 1614 (2003) sayılı Tavsiyeyi kararında; "...İnsan Hakları Avrupa Anlaşması'nın 2,3 ve 8. maddeleri ile anlaşmayı Kabul Protokolü'nün 1. maddesi ile garanti edildiği şekli ile aile ve özel hayata, sağlığa, hayata, şahsın fiziksel bütünlüğüne ve iyiliğine uygun bir korumayı sağlamak, aynı zamanda çevreyi koruma gereksinimi de özellikle hesaba katmak gerekir. İnsanlara sağlıklı, yaşanabilir ve haklara sahip bir çevrede yaşama hakkının tanınması, Devletlerin çevreyi milli yasalar ile, tercihen Anayasa düzeyinde koruma zorunluluğunu da kapsar. Aarhus Anlaşması tarafından tanınan, çevresel bilgilere, karar prosedürlerine ve çevre konulu mahkemelere halkın katılım hakkının ve bireysel hukuk haklarının garanti edilmesi...." ni kararlaştırmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Konseyi üyesi olmakla, 1614 sayılı tavsiye kararı gereğince, sağlıklı çevrede yaşama hakkı ile ilgili değerlendirme yapılırken Aarhus Sözleşmesi hükümlerinin gözetilmesi gerekir.

Anayasanın 90. maddesinin son fıkrasının üçüncü cümlesiyle, evrensel ve bölgesel ölçekli uluslararası insan hakları hukukunun kaynaklarını oluşturan sözleşmelerden taraf olduklarımızı, denetim organlarının kararlarını da kapsayacak biçimde ulusal düzenlemelere üstün tutarak doğrudan doğruya uygulama yükümlülüğü getirilmiştir.

7554 Sayılı Kanunun 1.maddesi ile ÇED zorunlu olan projelere ilişkin olarak, henüz ÇED süreci tamamlanıp, ÇED olumlu kararı alınmadan teşvik, onay, izin ve ruhsat süreçlerine başvurulmasına olanak sağlanması, ÇED sürecine baskı yaratacaktır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kurum kuruluşların, sivil toplumun ÇED raporunun ayrıntılı tartışılmasını engelleyecektir.

Yasa değişikliği ile Çevre Kanunu'nun 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı" ibaresinin çıkartılması ÇED Yönetmeliği EK-2 Listede yer alan Çevresel Etkileri Ön İnceleme ve Değerlendirmeye Tabi Projelerde çevresel etki değerlendirmesinin denetlenmesini ortadan kaldıracaktır.

Bu nedenlere 7554 Sayılı Kanunun 1. maddesi, Anayasanın 17. ve 56. maddesi ile Anayasanın 90. maddesi anayasa aykırılığı dahi ileri sürülemeyecek uluslararası çevre koruma sözleşmelerine aykırıdır.

2.) Anayasal Yetkiler Aşılarak "stratejik Kritik Madenler" İn Belirlenmesi, Iv. Grup, Stratejik Ve Kritik Madencilik Projelerinde Yetkili Ve Görevli İdarelerin, Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Yetkilerini Ortadan Kaldıran "kurul" Oluşturulması :

7554 Sayılı Kanunun 2. maddesi ile 3213 sayılı Maden Kanununun Tanımlar başlıklı 3'üncü maddesine yeni tanımlar eklenmiştir. Bu çalışmada eklenen tanımlardan KURUL incelenmiştir.

"Kurul: Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilen Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Hazine ve Maliye Bakanı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı ile izinler hakkında karar vermeye yetkili bakanlıkların bakanlarından oluşan, çalışma usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenen kurul."

Değişiklikle getirilen “Kurul”un, Kanun Değişikliğinin 3. maddesiyle 3213 sayılı Kanunun 7’nci maddesine eklenen aşağıdaki fıkra ve Kanun Değişikliğinin 4. maddesi ile yeniden düzenlenen Maden Kanunu 8. maddesinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

“Üçüncü veya dördüncü fıkra uyarınca ilgili kurum tarafından IV. Grup ile stratejik veya kritik madenlere izin verilmeyen hâllerde; sahanın rezerv potansiyeli, yeri, cinsi ve ekonomiye katkısı gibi hususlar dikkate alınarak Bakanlıkça yapılacak başvuru üzerine izin hakkında nihai karar, üstün kamu yararı çerçevesinde Kurul tarafından verilir. Kurul, madencilik faaliyeti lehine karar verirse ilgili kurum bir ay içinde izin kararını Genel Müdürlüğe gönderir ve ruhsat düzenlenir.”

Maden Kanunun yeni düzenlenen 8. Maddesi şu şekildedir:

“Stratejik veya kritik madenler:

MADDE 8- Arz kesintisi veya yüksek fiyat artışı hâlinde ciddi ekonomik sorunlar veya güvenlik zafiyeti doğurabilecek, sanayi üretiminin temel girdilerinden olan ve yüksek arz riski taşıyan madenler, kritik maden olarak kabul edilir.

Ulusal güvenlik ve ekonomik refah için yüksek öneme sahip olan ve iç veya dış etkenler nedeniyle arzı kısıtlanabilecek madenler, stratejik maden olarak kabul edilir.

Stratejik veya kritik madenler, Millî Savunma Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Bakanlık tarafından tespit edilir.

Stratejik veya kritik madenlere ilişkin madencilik faaliyetleri için 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri doğrultusunda acele kamulaştırma yapılabilir.

Bir önceki yıldaki üretim miktarının yüzde onunu geçmemek kaydıyla stratejik veya kritik madenlerin belirli bir oran veya miktarda ruhsat sahiplerince stoklanmasına Cumhurbaşkanınca karar verilebilir.”

a.) Öncelikle Stratejik ve Kritik Madenlerin Tespiti Yönteminin Anayasa uygunluk yönünden incelemekte yarar vardır.

Madenlerin sınıflandırılması Maden Kanunu’nun 2. maddesinde yer almaktadır. Stratejik ve Kritik madenler yeni bir sınıflandırmadır. Üstelik bu sınıflandırmanın ulusal ve ekonomik güvenlik göz önüne alınarak belirleneceği belirtilmiştir. Yeni bir sınıflandırma olduğu için hangi madenlerin stratejik ve kritik madenler olduğu Kanunun 2. maddesinde düzenlenmesi gerekirken bu madde ile yasama organının yetkisinde olan madenlerin sınıflandırılması yetkisi Millî Savunma Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na devredilmiştir. Üstelik bu tür madenler için acele kamulaştırmaya başvurulabilecek, bu tür madenlerin Cumhurbaşkanı tarafından stoklanmasına karar verilebilecektir.

Anayasanın başlangıç bölümünde “Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkmayacağı” açıkça belirtilmiştir. Egemenlik başlıklı 6. maddesine göre “Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz”. Yasama yetkisi başlıklı 7. maddesine göre de; “Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindir. Bu yetki devredilemez.”

Diğer yandan Anayasa'nın Tabii Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi başlıklı 168. maddesine göre; “Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.”

Görüldüğü gibi Anayasanın 168. maddesine göre madencilikle ilgili düzenlemelerin tamamının kanunla yapılması gerekir. Anayasanın 7. maddesine göre kanun yapma yetkisi TBMM’ye aittir. Bu yetki, Anayasanın 6. maddesine göre devredilemez.

Hangi madenlerin Stratejik ve Kritik madenler olduğu kanunla düzenlenmesi gerekirken Kanun değişikliğinin 4. maddesi ile yapılan Maden Kanununun 8. maddesinin yeni düzenlemesiyle yasama organının yetkisi bakanlığa devredilmiştir. Yürütme organının sınıflandırdığı madenler için özel hükümler uygulanabilecek.

Bu nedenle Kanun Değişikliğinin 4. maddesi, Anayasanın Başlangıç bölümü, 6. 7. ve 168. maddesine aykırıdır.

b.) İlgili Bakanlıklar, kurum ve kuruluşların yetkilerini gasp eden KURUL.

Kanunun değişikliğinin 2. maddesi ile 3213 sayılı Maden Kanununun Tanımlar başlıklı 3’üncü maddesine eklenen yeni tanımla oluşturulan KURUL, kanun değişikliğinin 3. maddesi ile Maden Kanunun 7. maddesine eklenen fıkra ile sınırsız yetkiyle donatılmıştır.

Çalışma usul ve yöntemleri Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkartılacak yönetmelikle belirlenecek Kurul, Cumhurbaşkanı yardımcısı başkanlığında 3 ayrı Bakan ile izinler hakkında karar vermeye yetkili bakanlardan oluşacak. Yani idari bir Kurul söz konusu. Oluşturulan bu Kurul, değiştirilen Maden Kanununun 7. maddesinin 3. ve 4. fıkraları gereğince ilgili kurumlar tarafından IV. Grup ile stratejik ve kritik madenlere izin verilmemesi halinde itirazı inceleyip, kesin olarak karara bağlayacak. Kanunun 7. maddesinin 3. ve 4. maddesi değerlendirmesini aşağıda yapacağız. Burada Kurul’un yetkisini Anayasaya uygunluk yönünden değerlendireceğiz.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği gibi; Hukuk devleti ilkesinin bir başka gereği ise kanunların kamu yararı amacını gerçekleştirmek üzere çıkarılmasıdır. Kamu yararı kavramından ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmuştur. Buna göre, kamu yararı, genel bir ifadeyle, bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için kanunun çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. İlgili yasama belgelerinin incelenmesinden kanunun kamu yararı dışında bir amaçla çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliriyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırı olduğu söylenebilir.

Diğer yandan Anayasanın 123. maddesine göre “İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.”

Yasa değişikliğiyle oluşturulan özel Kurul, Anayasa’nın 123. maddesindeki bütünlük ilkesine aykırıdır. İlgili Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının yasal yetki ve görevleri kapsamında aldıkları kararların, madencilik faaliyetleri lehine oluşturulan bir Kurul tarafından ortadan kaldırılmasına yol açacak kanun değişikliği kamu yararı amacına aykırıdır. Bu yönden de Anayasanın 2. maddesine aykırıdır.

3.) KANUN DEĞİŞİKLİĞİNİN 3. MADDESİYLE YAPILAN MADEN KANUNUNUN 7. MADDESİ DEĞİŞİKLİKLERİ, BELİRLİLİK İLKESİ, HUKUKSAL GÜVENLİĞİN SAĞLANMASI, İLKELERİNİ YOK SAYAN, AÇIKÇA ANAYASAYA AYKIRI DÜZENLEMELERDİR :

Kanun değişikliğinin 3. maddesi ile Maden Kanununun 7’nci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü, yedinci ve on birinci fıkraları değiştirilmiş ve yeni bir fıkra eklenmiştir. Eklenen fıkraya ilişkin değerlendirme yukarıda yapılmıştır. Burada Maden Kanununun 7. maddesinin değiştirilen 2.,3.,4.,7. ve 11. fıkraları değerlendirilecektir.

a.) Maden Kanununun Değiştirilen 7. Madde İkinci Fıkrası :

“Özel çevre koruma bölgeleri, 9/8/1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa göre korunan alanlar, sulak alanlar, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, ormanlar, 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa göre ilan edilen kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri, 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanununa göre korunması gerekli alanlar, birinci derece askeri yasak bölgeler, 1/5000 ölçekli imar planı onaylanmış alanlar, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında kalan sit alanları ile madencilik amacı dışında tahsis edilen ve Genel Müdürlük tarafından uygun görüş verilen elektrik santralleri, organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri, petrol, doğal gaz ve jeotermal boru hatları gibi yatırım alanlarına ait koordinatlar ilgili kurumlar tarafından Genel Müdürlüğe bildirilir.”

Değiştirilen fıkra daha önce 10.06.2010 tarihli 5995 Sayılı kanunla düzenlenmiş ve Anayasa Mahkemesi’nin 26.01.2012 tarih ve E.2010/85, K.2012/13 sayılı kararı (RG. 6 Ekim 2012) ile Anayasa’ya aykırı bulunmamıştır.

Yapılan değişiklikle MAPEG’e bildirilecek alanlara, yasanın önceki halinden farklı şunlar eklenmiştir:

- 9/8/1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa göre korunan alanların tamamı (Milli Parklar ile sınırlıyken),
- Sulak alanlar
- Ormanlar (muhafaza ormanı ile sınırlıyken),
- 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa göre ilan edilen kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri,
- 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında kalan sit alanları (sadece 1.derece sit alanlarıyken)

.

.

.

.

b.) Maden Kanununun Değiştirilen 7.madde Üçüncü Fıkrası :

“Ormanlar hariç ikinci fıkra kapsamında bildirilen alanlarda ruhsat düzenlenmeden önce Genel Müdürlük, ilgili kuruma proje hakkında görüşünü sorarak izin talebinde bulunur. İlgili kurum değerlendirmelerini tamamlayarak üç ay içinde izin talebine cevap verir. Bu süre içerisinde cevap verilmemesi durumunda ilgili kuruma Genel Müdürlükçe bir ay ilave süre verilir. Bu süre sonunda da karar bildirilmezse, izin verilmiş sayılır. Verilen izin, işletme ruhsatına geçiş veya temdit değerlendirmelerinde o alanda devam eder. Ancak idarenin projede veya rehabilitasyon projesinde değişiklik talep etmesi mümkündür.”

Bu fıkra değişikliği ile değiştirilen ikinci fıkrada belirtilen ormanların dışındaki alanlarda Genel Müdürlük’ün (MAPEG) ilgili kurumdan görüş sorması ve izin talebinde bulunması, ilgili kurumun da en çok dört ay içinde cevap vermesi, sessiz kalması halinde izin verilmiş sayılarak maden ruhsatı düzenleneceği, işletme ruhsatına geçiş ve ruhsat süresinin uzatılması aşamalarında ayrıca izin alınmayacağı düzenlenmektedir. Madde düzenlemesinde ilgili kurumun izin vermemesi halinde ne gibi işlem yapılacağı belirsizdir.

Bu yasa değişikliğiyle, Milli Parklar Kanununa göre korunan alanların tamamı (Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanı), Turizmi Teşvik Kanununa göre ilan edilen kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında kalan sit alanları, belirsizliklerle dolu izin süreçleri sonucunda madencilik faaliyetlerine açılacaktır. Bu alanlar ise korunması gereken alanlardır.

Yasa değişikliği kamu hizmetinin yürütülmesinde pek çok soruna yol açabilecek niteliktedir.

- Yasanın önceki halinde ruhsat sahibinin alması gereken izinler bu kez ruhsatı düzenleyen MAPEG tarafından alınmaktadır. Bu durum MAPEG ile izin alınacak kamu kurumu arasında gerilimlere yol açabilecektir.
- İzin için başvurulmuş kurumun görevlileri araştırma ve incelemelerini 4 ay içinde tamamlayamazlarsa izin vermeme gibi bir yetkileri olamayacaktır. Böylelikle doğası gereği ciddi çevre kirliliği ve bozulmalara yol açan madencilik faaliyetlerinin gereken inceleme yapılmadan başlamasının yolu açılacaktır.
- İzin verilmemesi gereken durumlarda bundan çekinen görevliler sessiz kalmayı tercih edebileceklerdir. Bu da kamu hizmetlerinin aksaması, görevin ihmali sonuçlarını doğuracaktır.
- Diğer yandan idare hukukunda (Örneğin 2577 Sayılı Kanunun 10 ve 11. maddeleri) sessiz kalmak talebin zımnen reddedilmesi anlamına gelmektedir. Yasa değişikliğinde bu kural tersine çevrilmektedir.

c.) Maden Kanununun Değiştirilen 7.madde Dördüncü Fıkrası :

“Devlet ormanları içinde maden aranması ve işletilmesi ile madencilik faaliyeti için zorunlu tesis, yol, enerji, su, haberleşme ve altyapı tesislerine 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre Genel Müdürlüğün talebi üzerine üç ay içinde yirmi dört ay süreyle bedelsiz izin verilir. Genel Müdürlükçe talep edilmesi halinde izin süresi on iki ay uzatılır. Genel Müdürlükçe alınan bedelsiz izne ilişkin taahhüt senedi Orman Genel Müdürlüğüne verilir. Ancak verilen bedelsiz iznin işletilmesi, gerçek ve tüzel kişilere devredilmesi veya işlettirilmesi halinde alınması gereken bedeller Orman Genel Müdürlüğünün özel bütçe hesabına yatırılarak, bedelli taahhüt senedi en geç bir ay içerisinde Orman Genel Müdürlüğüne verilir. Bu fıkranın yürürlüğe girmesinden önce verilen izinler ruhsat süresince devam eder ve altı ay içerisinde Genel Müdürlüğe

devredilir. Arama faaliyeti için izin verilen alanlarda mücbir sebepler ve kısıtlayıcı yasal hükümler hariç işletme faaliyetine de izin verilir. İzin süreçlerinde mevzuatı gereği alınması gereken kurum görüşleri, çevresel etki değerlendirmesi belgesi gibi belgeler Genel Müdürlükçe alınır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen izin, çevresel etki değerlendirmesi yönünden uygun görüş olarak kabul edilir.”

Düzenlemenin önceki halinde (10.06.2010 tarihli 5995 Sayılı Kanun) “Devlet ormanları içinde yapılacak maden arama ve işletme faaliyetleri ile bu faaliyetler için zorunlu ve ruhsat süresine bağlı olarak yapılan geçici tesislere 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre izin verilir” şeklinde devlet ormanlarında yapılacak madencilik faaliyetleri için Orman Kanununun uygulanacağı açıkça düzenlenmişken, değişiklikle adeta Orman Kanunu bypass edilmiş, madencilik için özel düzenleme yoluna gidilmiştir. Genel Müdürlük (MAPEG)’ün istemesi halinde, Orman Genel Müdürlüğü üç ay içinde 36 aya kadar bedelsiz, ondan sonra bedelli olarak orman alanını madencilığe tahsis etmek zorundadır. Bu düzenlemede, Orman Genel Müdürlüğü’nün talebi geri çevirme yetkisi ortadan kaldırılmış görüntüsü verilmiştir. Orman Genel Müdürlüğü, orman alanının madencilığe tahsis edilmesini uygun görmezse, MAPEG’in talebini geri çevirebilecek midir? Ciddi bir belirsizlik söz konusudur. Dolayısıyla söz konusu madencilik olunca, Tarım ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü ile bağlı idari kurum ve kuruluşların ormanları koruma görev ve yetkileri ortadan kaldırılmaktadır.

d.) Maden Kanununun Değiştirilen 7. Madde Yedinci Fıkrası :

“Ruhsat düzenlendikten sonra alan, izne tâbi hâle gelse dahi madencilik faaliyetlerine devam edilir. Ancak ruhsat sahasında kültür varlığının tespiti hâlinde madencilik faaliyetlerine devam edilebilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görüşü aranır. Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görüş vermemesi durumunda Genel Müdürlük tarafından hesaplanan yatırım giderleri tutarındaki tazminat, lehine kısıtlama kararı verilen idarenin bütçesinden ruhsat sahibine ödenir.”

Düzenlemenin önceki halinde (10.06.2010 tarihli 5995 Sayılı Kanun) “Madencilik faaliyeti yapılan alanların, izne tabi alan olmaları halinde, ilgili olduğu kanun hükümlerine göre gerekli izinlerin alınması zorunludur” kuralı varken, yeni düzenlemede bu kural yasadaki çıkartılmıştır. Eski şeklinde “Ancak, Genel Müdürlükçe işletme ruhsatı verildikten sonra, işletme ruhsat alanının diğer kanunlara göre izne tabi alan haline gelmesi durumunda ilgili kanunların öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmesi” şeklinde koşullu bir düzenleme varken, yeni şeklindeki “Ruhsat düzenlendikten sonra alan, izne tâbi hâle gelse dahi madencilik faaliyetlerine devam edilir” cümlesiyle, maden ruhsatı düzenlendikten sonra o alanla ilgili hiç bir koruma kararı alınamayacağı kuralı getirilmiştir. Maden ruhsatları, dokunulmazlığı olan adeta kutsal belgeler haline getirilmektedir.

Değişiklikle ayrıca “Ruhsat sahasında kültür varlığının tespit edilmesi ve bu alanda madencilik faaliyeti için olumsuz görüş bildirilmesi halinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı, söz konusu madencilik faaliyetine ilişkin yatırım giderleri tutarında tazminat ödemek zorunda bırakılmaktadır.” Bu düzenleme ile koruma kararlarının alınması ve bu alanların korunması fiilen ortadan kaldırılmaktadır. Diğer bir anlatımla, maden ruhsatı düzenlenen sahalarda ortaya çıkacak tarihsel ve kültürel varlığın korunmasında ciddi zaafiyet ortaya çıkacaktır.

e.) Maden Kanununun Değiştirilen 7. Madde On Birinci Fıkrası :

“Çevresel etki değerlendirmesi işlemleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülür. Çevresel etki değerlendirmesi sürecinde ilgili kurumlar görüşlerini

en geç üç ay içinde verir. Kurumların ilave süre talep etmeleri halinde en fazla bir ay ek süre verilir. Tüm değerlendirmelerini tamamlayarak bu süreler içinde görüş bildirmeyen kurumun görüşü olumlu kabul edilir. İzin vermiş kurumlar çevresel etki değerlendirmesi sürecinde olumsuz görüş veremez. Çevresel etki değerlendirmesi olumlu kararı alınan madencilik faaliyetleri için, ilgili kurum tarafından varsa mali yükümlülükler alınarak en geç bir ay içinde diğer işlemler tamamlanır.”

Bu değişiklikle getirilen “Çevresel etki değerlendirmesi sürecinde ilgili kurumların görüşlerini uzatmayla en geç 4 ay içinde vermeleri, sessiz kalmaları halinde olumlu görüş verildiğinin kabul edilmesi” düzenlemesiyle, çevre hukukunun önleme ilkesinin en önemli mekanizması olan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçlerinin madencilik projelerinde gereken titizlikle yapılması mümkün olamayacaktır.

Diğer yandan yukarıda anlatılan MAPEG’in izin talep süreçlerinde olduğu gibi,

- ÇED görüşü sorulan kurumun görevlileri araştırma ve incelemelerini 4 ay içinde tamamlayamazlarsa, olumsuz görüş bildirme şansları olamayacaktır. Böylelikle doğası gereği ciddi çevre kirliliği ve bozulmalara yol açan madencilik faaliyetlerinin çevre etki değerlendirmeleri amacına uygun olarak yapılamayacaktır.
- Olumsuz görüş vermesi gereken durumlarda bundan çekinen görevliler sessiz kalmayı tercih edebileceklerdir. Bu da kamu hizmetlerinin aksaması, görevin ihmali sonuçlarını doğuracaktır.
- Diğer yandan idare hukukunda (Örneğin 2577 Sayılı Kanunun 10 ve 11.maddeleri) sessiz kalmak talebin zımnen reddedilmesi anlamına gelmektedir. Yasa değişikliğinde bu kural tersine çevrilmiştir.

Düzenlemedeki “İzin vermiş kurumlar çevresel etki değerlendirmesi sürecinde olumsuz görüş veremez” cümlesiyle de Kanunun 7. maddesinin 3. ve 4. fıkralarında maddelerinde MAPEG’in izin talebine karşılık açık ya da zımni olumlu yanıt veren kurumlar ÇED için olumsuz görüş bildiremeyeceklerdir. Oysa MAPEG’in istediği izin ile ÇED raporunun incelenmesi sonunda verilecek görüşün içeriği farklıdır. Daha önce sessiz kalarak zımnen izin veren kurumun ÇED raporuna ilişkin olumsuz görüş bildirememesi ciddi çevresel yıkımlara yol açabilir.

Yukarıda her bir fıkra düzenlemesinden sonra yapılan hukuka aykırılıklardan yola çıkarak yasa değişikliğinin Anayasaya aykırılığı konusundaki değerlendirmelerimiz de şöyledir;

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir. Yasaların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi de hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle, yasa koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri de “belirlilik”tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gereklidir. Belirlilik ilkesi, bireylerin hukuksal güvenliğinin sağlanması bakımından da önem arz etmektedir.

Anayasa'nın 7. maddesinde yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceği belirtilmektedir. 8. maddesinde de, “Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir” denilmiştir. Buna göre, Anayasa'da yasayla düzenlenmesi öngörülen konularda yürütme organına genel ve sınırları belirsiz bir düzenleme yetkisinin verilmesi olanaklı değildir. Yürütmenin düzenleme yetkisi, sınırlı, tamamlayıcı ve bağımlı bir yetkidir. Bu nedenle, Anayasa'da öngörülen ayırık durumlar dışında, yasalarla düzenlenmemiş bir alanda, yasa ile yürütmeye genel nitelikte kural koyma yetkisi verilemez. Yürütme organına düzenleme yetkisi veren bir yasa kuralının Anayasa'nın 7. maddesine uygun olabilmesi için temel ilkeleri koyması, çerçeveyi çizmesi, sınırsız, belirsiz, geniş bir alanı yönetimin düzenlemesine bırakmaması gerekir.

Anayasa'nın 169. maddesine göre; “... Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerine yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz...”

Anayasa'nın 169. maddesinde ormanların ülke yönünden taşıdığı büyük önem gözetilerek, korunmaları ve geliştirilmeleri konusunda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu özel ve ayrıntılı düzenlemenin ülkemizde orman örtüsünün sürekli yok edilmesi gerçeğinden kaynaklandığı kuşkusuzdur. Anayasa'nın 169. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği gibi maddenin birinci fıkrası doğal kaynaklarımızın en önemlilerinden biri olan ormanların korunması ve sahaların genişletilmesi için Devlete gereken tedbirleri alıp kanun koymayı ve bütün ormanların gözetimi ödevini getirmektedir. (Anayasa Mahkemesi'nin 17/12/2002 tarih ve E:2000/75, K:2002/200 Sayılı kararı)Anayasanın 63. maddesine göre; “..Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır...” Anayasanın bu kuralını yaşama geçirmek üzere; yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesi, özellik ve karakterleri bozulmadan korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesine dair esasları düzenlemek amacıyla Milli Parklar Kanunu çıkartılmıştır.

Tarih, kültür ve tabiat varlıkları ile değerlerinin korunması konusunda uluslararası alanda da düzenlemeler yapılmıştır Tüm insanlığın ortak mirası kabul edilen ve doğal ve kültürel varlıkların korunarak yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından hazırlanan “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi” 1972 yılında Paris'te gerçekleştirilen toplantıda kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti bu sözleşmeye taraftır, usulüne uygun olarak iç hukukumuzda yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu koruma sözleşmeleri, Anayasanın 90/son maddesi uyarınca öncelikle uygulanması gereken kanunlardır.

Yukarıda yer verilen anayasal kurallar ve çevre hukukunun temel kurallarını içeren Anayasanın 17. ve 56. maddesi ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler (yukarıda 1. madde değerlendirmesinde ayrıntılı yer verilmişti) göz önüne alındığında 7554 sayılı Kanunun 3. maddesi ile Maden Kanununun 7. maddesinde yapılan değişiklikler Anayasanın 2., 6.,7., 17. 56., 63., 169. maddelerine aykırıdır.

4.) ZEYTİN KANUNUNU DELMEYE YÖNELİK KİŞİYE ÖZEL ADRESE TESLİM YASA :

Daha önce yönetmelik değişikliği ile 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20.maddesi düzenlemesi delme girişimi olmuştu. Zeytincilik Kanunu'nu delme girişimi bu kez yasayla yapıldı.

Yasa değişikliğinin 11. maddesi ile 3213 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir: Ayrıca yasa değişikliğine konum alanlara ilişkin haritalar ile listeler yasaya eklenmiştir. .

“GEÇİCİ MADDE 45- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte ruhsat sahibi veya rödövensçi olan gerçek veya tüzel kişiler tarafından ülkenin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen madencilik faaliyetlerinin tapuda zeytinlik olarak kayıtlı veya fiilî olarak üzerinde zeytinlik bulunan bu Kanuna ekli Harita ve Koordinat Listesi sınırları içindeki alanlara denk gelmesi ve faaliyetlerin başka alanlarda yürütülmesinin mümkün olmaması durumunda, madencilik faaliyeti yürütülecek kısımdaki zeytin ağaçlarının maden sahalarının bulunduğu ilçe ve il sınırlarına öncelik vermek suretiyle taşınmasına, sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilir. Zeytin ağaçlarının taşınmasından kaynaklanan tüm masraf ve taleplerden madencilik faaliyeti yürütmesi yönünde lehine karar verilen kişi sorumludur. Zeytin ağaçlarının taşınmasının mümkün olmadığı durumlarda ise ilgili sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilmesi için, iznin öncesinde aralarında biyolog ve ziraat mühendisinin de bulunduğu uzman kişilerden alınan görüşler doğrultusunda Bakanlıkça belirlenecek alanda dikim normlarına uygun, faaliyet yürütülecek alan ile eş değer büyüklükte izin verilecek maden sahalarının bulunduğu ilçe ve il sınırlarına öncelik verilmek suretiyle taşınan ve taşınamayan zeytin ağacı sayısının en az iki katı zeytin ağacı ile oluşan zeytin sahası tesis edilmesi zorunludur.

Bu madde kapsamında zeytinlik olarak kayıtlı alanlar veya fiilî olarak üzerinde zeytinlik bulunan alanlarda madencilik faaliyeti yürütülen her yıl için, bu sahaların rehabilitasyon çalışmalarını temin etmek üzere ruhsat sahibinden işletme ruhsat bedeli kadar ayrıca tahsilat yapılır. Bu sahalar madencilik faaliyetlerinin öncesinde sahada bulunan zeytin ağacı sayısı ile aynı sayıda zeytin ağacı dikilerek rehabilite edilir. Zeytin ağaçlarının taşınması ile zeytin sahası tesis edilmesine ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir.

Bu madde kapsamında, yeni tesis edilecek zeytin bahçeleri ile taşınacak zeytin ağaçları için Hazine taşınmazlarına ihtiyaç duyulması halinde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca uygun görülenler veya maden sahalarının bulunduğu il sınırlarında kamu iktisadi teşebbüslerine ait taşınmazlardan ilgili kamu iktisadi teşebbüsünce uygun görülenler, zeytinliği kamulaştırılan taşınmaz maliklerinden talep edenlere 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 63 üncü maddesinde yer alan harca esas değerın yüzde biri üzerinden yirmi yıl süre ile doğrudan kiralanabilir. Kira süresi sonunda bakım yükümlülüklerini yerine getirdiği tespit edilen ve talepte bulunan kiracıların kira süresi onar yıl süreyle uzatılabilir.”

Önce Yönetmelik ile Kanunu delme girişimi; Muğla- Milas-İkizköy'deki Akbelen Ormanının Yeniköy, Kemerköy Termik Santralleri için linyit madeni işletmesine tahsisi işleminin iptali davasının keşfinin yapılacağı gün Resmi Gazetede bir yönetmelik yayımlanmıştı. 01/03/2022 tarihli ve 31765 sayılı Resmi Gazete'de Maden Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlanmış ve yürürlüğe girmişti. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Maden Yönetmeliği'nin 115. maddesine aşağıdaki fıkra eklenmişti.

"(4) Ülkenin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen madencilik faaliyetlerinin tapuda zeytinlik olarak kayıtlı olan alanlara denk gelmesi ve faaliyetlerin başka alanlarda yürütülmesinin mümkün olmaması durumunda madencilik faaliyeti yürütecek kişinin faaliyetlerin bitiminde sahayı rehabilite ederek eski hale getireceğini taahhüt etmesi şartıyla Genel Müdürlük tarafından belirlenen çalışma takvimi içerisinde zeytin sahasının madencilik faaliyeti yürütülecek kısmının taşınmasına, sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilir. Zeytin sahasının taşınmasının mümkün olmadığı durumlarda sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine kamu yararı dikkate alınarak Bakanlıkça izin verilebilmesi için madencilik faaliyeti yürütecek kişinin madencilik faaliyetleri bitiminde sahayı rehabilite ederek eski hale getireceğini ve Tarım ve Orman Bakanlığınca uygun görülecek alanda dikim normlarına uygun, faaliyet yürütülecek saha ile eşdeğer büyüklükte zeytin bahçesi tesis edeceğini taahhüt etmesi zorunludur. Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin tüm masraflardan ve zeytin sahasının taşınmasından kaynaklanan tüm taleplerden madencilik faaliyeti yürütmesi yönünde lehine karar verilen kişi sorumludur. Bu fıkra kapsamında zeytin sahasının taşınmasına ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Orman Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça, zeytin bahçesi tesis edilmesine ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Orman Bakanlığınca belirlenir."

Yönetmelik değişikliğine karşı çok yoğun toplumsal tepki oldu, onlarca dava açıldı, Danıştay 8. Dairesi adeta kilitlendi. Önce yürütmeyi durdurma ardından iptal kararları verildi. İptal kararının gerekçesi özetle şöyleydi: "...3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 7. fıkrasında, madencilik faaliyeti yapılan alanların, izne tabi alan olmaları halinde, ilgili olduğu kanun hükümlerine göre gerekli izinlerin alınmasının zorunlu olduğu kurala bağlanmış, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20.maddesinde ise; zeytinlik sahalarının daraltılması, zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegetatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılması ve işletilmesi yasaklanmıştır. (...) Maden Kanununda madencilik faaliyetleri için, ilgili kanun hükümlerine yapılan atıf ve 3573 sayılı Kanun ile getirilen sınırlamalar ve yasaklamaların Yönetmelikle ile ortadan kaldırılması mümkün olmadığından, 3213 sayılı Kanunda ya da 3573 sayılı Kanunda değişiklik yapılmaksızın dava konusu Yönetmelik değişikliği ile zeytinlik alanlarda madencilik faaliyetine davalı İdarenin (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı) izni ve madencinin taahhütnamesi ile olanak sağlayan düzenlemede hukuka uyarlık görülmemiştir..."

Bu arada Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Resmi Gazete'nin 11 Aralık 2022 tarihli sayısında yayımlanan (yeni) Maden Yönetmeliği ile Danıştayın iptal ettiği Yönetmelik değişikliğini hukuk aleminden kaldırdı.

Zeytin Kanunu'nu delme girişimi şimdi incelemeye konu yasa değişikliği ile olmuştur. Değişiklik, sözümlü ona Danıştay'ın iptal gerekçesine uygun yapılmaya kalkışılmış. Ancak şimdiye kadar zeytinlikler konusunda verilen yargı kararlarının gerekçeleri tam olarak karşılanamamıştır.

Yukarıda yer verildiği üzere, 01.03.2022 tarihinde yürürlüğe giren Maden Yönetmeliği değişikliği iptalinde Danıştay iki ayrı yasal düzenlemeye dayanmıştır. Bunlardan bir tanesi "3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 7. fıkrası", diğeri de 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20.maddesi"dir.

Bu kanun değişikliği ile yukarıda anlatıldığı gibi, Maden Kanunu 7. maddesinin 7. fıkrasından Madencilik faaliyeti yapılan alanların, izne tabi alan olmaları halinde, ilgili olduğu kanun hükümlerine göre gerekli izinlerin alınması zorunludur,” çıkartılmış yerine “Ruhsat düzenlendikten sonra alan, izne tâbi hâle gelse dahi madencilik faaliyetlerine devam edilir” cümlesi getirilmek suretiyle Danıştayın iptal gerekçesi ortadan kaldırılmaya çalışılmış. Ancak 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun 20. maddesinde değişiklik yapılmadan kişiye özel adrese teslim yasa değişikliği yapılmıştır.

Değişiklik, Yasaların Genelliği İlkesine Aykırıdır:

Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk Devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini zorunlu sayan ve bütün faaliyetlerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan devlettir. Anayasa'nın egemenliği ve bağlayıcılığı yanında yasa koyucunun uymak zorunda bulunduğu ilkeler ve evrensel hukuk kuralları da vardır. Kamusal yetkilerin kaynağı, dayanağı ve sınırı olan Anayasa'nın herhangi bir maddesine aykırı bir yasa kuralı, doğal olarak hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmaz.

Anayasa Mahkemesinin 20.11.1996 günlü, E. 1996/58, K.1996/43 sayılı kararında da belirtildiği üzere, hukuk Devleti olabilmenin en önemli göstergelerinden biri "yasaların genelliği" ilkesine uyulmasıdır. Yasaların genelliği ilkesi özel, aktüel ve geçici bir durumu gözetmeyen, belli bir kişi veya kuruluşu hedef almayan, aynı statü ve durumda olan herkesi kapsayan kuralların getirilmesini zorunlu kılar.

Yasa değişikliği ile harita ve koordinatlar belirtmek suretiyle Yatağan Termik Santrali'ni işleten Aydem Enerji bağlı ortağı olan Yatağan Termik Enerji   retim A.ř ile Yeniköy ve Kemerköy Termik Santrallerinin işleticisi IC İçTAş Enerji ve Limak Enerji ortaklığıyla kurulan Yeniköy Kemerköy Elektrik   retim ve Ticaret A.ř. lehine yasa yapılmıştır. Bu açıkça yasaların genelliği ilkesine, dolayısıyla Anayasanın 2. maddesine aykırıdır.

Diğer yandan Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yetkisinde olan zeytinliklerle ilgili 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunun bypass edilmek suretiyle yukarıda söz edilen iki şirket lehine özel yasa çıkartılmıştır. Bu aynı zamanda kanun önünde eşitlik ilkesini düzenleyen Anayasanın 10. maddesi ile idarenin bütünlüğü ilkesini düzenleyen Anayasanın 123. maddesine aykırıdır.

Anayasası'nın 45. maddesinde; "Devlet, tarım arazileri ile   ayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanması kolaylaştırır" hükmü yer almaktadır.

Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde, 01/12/2009 tarihli ve 5929 Sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan ve 20/02/2010 günlü, 27499 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "2005 Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması"nın 1. maddesinde; sözleşmenin genel amacının, dünya zeytin yetiştiriciliğinin entegre ve sürdürülebilir gelişimi için uluslararası işbirliğini güçlendirmek; ürün kalitesini iyileştirmek ve buna dikkati çekmek için gösterilen çabalar ve atılan adımları ilerletmek; bilhassa   vrenin korunması ve muhafaza edilmesi maksadıyla zeytincilik ve   vre arasındaki etkileşimi iyileştirmek için gösterilen çabalar ve

atılan adımları ilerletmek; zeytin ağaçlarının genetik kaynaklarının muhafaza edilmesi için faaliyetler yürütmek olduğu belirtildikten sonra 34. maddesinde; üyelerin, zeytin ve zeytinyağı üretiminin tüm aşamalarında çevresel ve ekolojik hususlara gereken önemi vereceği ve Üyeler Konseyi tarafından bu alanda karşılaşılan herhangi bir problemin iyileştirilmesi veya çözülmesi için gerekli addedilen faaliyetleri yürütmeyi üstleneceği vurgulanmıştır.

Bu anlaşmaya uygun olarak 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı, Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 17. maddesinin 1. fıkrasında, "Devlet; zeytinciliğin ıslahı, yeni zeytin dikim alanlarının tespiti, zeytin dikim ve yetiştirilmesinin teşviki ile verimin artırılması, hastalık ve zararlılarla mücadele ile ürün elde etmekte masrafları azaltıcı araç ve gereçlerin imal ve ithalinde gerekli kolaylıkları sağlar."; 20. maddesinde, "Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez. Bu alanlarda yapılacak zeytinyağı fabrikaları ile küçük ölçekli tarımsal sanayi işletmeleri yapımı ve işletilmesi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının iznine bağlıdır. Zeytincilik sahaları daraltılamaz.." düzenlemesi yer almaktadır.

Yukarıda yer verilen uluslararası Anlaşma, Anayasal ve yasal düzenlemelere göre; zeytinliklerin korunması ve amaç dışı kullanılması ile tahribinin önlenmesi kamu idarelerinin görevidir. Zeytinlik alanlarındaki faaliyetler, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından çıkartılan düzenlemeler ve emirlerle yapılması zorunludur. Yasa değişikliği ile bu kurallar yok sayılarak Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yetkilerinin, Enerji ve Tabii, Kaynaklar Bakanlığı tarafından, özel kişiler için kullanılması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bu nedenle yasa değişikliği yukarıda belirtilen aykırılıkların yanı sıra, Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde, 01/12/2009 tarihli ve 5929 Sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan ve 20/02/2010 günlü, 27499 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan **"2005 Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması"**na da açıkça aykırıdır.

5.) YENİLENEBİLİR ENERJİ YATIRIMLARININ PLANLAMA VE İZİN SÜREÇLERİNİ HIZLANDIRMAK AMACIYLA 3194 SAYILI İMAR KANUNU İLE 5346 SAYILI YENİLENEBİLİR ENERJİ KANUNU VE 6446 SAYILI ELEKTRİK PİYASASI KANUNU'NDA BAZI DEĞİŞİKLİKLER GETİRMİŞTİR :

Önemli düzenlemeler şöyle özetlenebilir:

- Merkezi İmar Planı Onayı: 7554 sayılı Kanun md.16 ile 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kanunu'na ek madde eklenmiştir. Bu ek maddeye göre, rüzgâr veya güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesislerinin imar planları ve parselasyon planları, 3194 sayılı İmar Kanunu'ndaki genel hükme bakılmaksızın, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından da onaylanabilecektir. Bakanlıkça onaylanan bu planlar, onay tarihinde yürürlüğe girecek; ayrıca Bakanlık internet sitesinde 15 gün ilan edilecektir. 15 gün içinde itiraz olmazsa plan kesinleşmiş sayılacaktır. Yani yerel belediyelerin plan onayı yetkisi, Bakanlık tarafından devralınmıştır.
- Merkezi Yapı Ruhsatı: Aynı ek maddeye göre, lisanslı rüzgâr/güneş enerji tesislerindeki yapı ve binaların yapı ruhsatı ile yapı kullanma izin belgesi de Bakanlıkça verilebilecektir. Normalde bu ruhsatlar belediyeler veya il özel idareleri tarafından düzenlenir. Yeni düzenleme ile Bakanlık, doğrudan bu tesisler için inşaat ruhsatı ve iskân izni verebilecek. Hatta işyeri açma ruhsatı dahi Bakanlık tarafından düzenlenebilir denmektedir.
- İzinsiz İnşaata Merkezî Yaptırım: Eğer Bakanlıkça onaylanan plan kapsamındaki bir tesiste, ruhsatsız olarak inşaata başlanırsa ya da Bakanlığın verdiği ruhsata aykırı bir yapı

yapılırsa, İmar Kanunu md.32 ve 42'ye göre (yıkım ve para cezası işlemleri) Bakanlık doğrudan işlem yapacaktır. Yıkım kararı alınırsa, Bakanlığın bildirmesi üzerine yerel idare (belediye/il özel idaresi) o yapıyı yıkacaktır. Bu, yerel yönetimlerin görevini yapmaması veya etkisiz kalması halinde Bakanlığın bizzat devreye gireceğini göstermektedir.

- **Acele Kamulaştırma Kolaylığı:** 7554 sayılı Kanun md.18 ile 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na eklenen Geçici 33. madde uyarınca, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri için özel mülkiyete konu taşınmazlar, 31.12.2030'a kadar Cumhurbaşkanlığı kararıyla acele kamulaştırılabilecektir. Bu süre Cumhurbaşkanı kararıyla 5 yıl uzatılabilir. "Acele kamulaştırma", normal kamulaştırma prosedürlerinden daha hızlı olup, bedel tespiti ve tescil sonradan yapılmak üzere derhal el koyma imkânı tanır. Yani 2025-2030 arasında yenilenebilir enerji projeleri için ihtiyaç duyulan araziler, çok hızlı bir şekilde kamulaştırılıp projelere teslim edilebilecektir.
- **Ruhsatsız Tesislere Af:** 7554 sayılı Kanun md.19 ile 6446 sayılı Kanuna eklenen Geçici 34. madde, 31/12/2024'ten önce kısmen veya tamamen işletmeye girmiş, fakat yapı ruhsatı olmayan lisanslı elektrik üretim tesislerine af getirmiştir. Bu tesisler bir yıl içinde başvurulursa, fenni uygunluk raporu sunmaları kaydıyla, haklarında yapı kullanma izni verilebilecek; geçmişe dönük idari para cezaları ve yıkım kararları iptal edilecektir. Bu düzenleme, ruhsatsız inşa edilmiş bazı güneş, rüzgâr vb. tesisleri yasal hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Anayasal Değerlendirme:

- **Md. 125 ve 36 (Yargı Denetimi ve Hak Arama):** Plan onayı ve ruhsat verme yetkisinin merkezi idareye alınması, her ne kadar kamu hizmetinin etkinliği için düşünülse de yerel katılım ve denetim mekanizmalarını zayıflatır. Yerel bir imar planına karşı etkilenen vatandaşlar çoğu zaman belediyeye itiraz eder, belediye meclisinde tartışılır. Bakanlık onaylı planlarda ise bu süreç hızlandırılmış şekilde 15 günlük askı ilanı ile sınırlıdır. İtirazlar olsa bile, karar merci yine merkezi otorite olacaktır. Bu durum, yerinden yönetim ilkesine de temas etmektedir (md.127 kapsamında değerlendirilir). Vatandaşların plan kararlarına karşı yargıya gitme hakları baki olsa da Bakanlık kararlarına karşı dava açmak, belediyeye karşı dava açmaya göre daha zorlayıcı olabilir (dava yeri ve muhatap açısından). Bu bakımdan, hak arama hürriyetinin pratikte zorlaşması mümkündür.
- **Md. 57 (Konut Hakkı) ve Md. 23 (Yerleşme Hürriyeti):** Acele kamulaştırma ile insanların mülklerine hızlıca el konulması, onların barınma ve yerleşme haklarını etkileyebilir. Bir rüzgâr santrali yapılacak diye köyündeki evini, arazisini birden kaybeden kişiler olabilir. Anayasa md.23 yerleşme hürriyetinin sosyal ve ekonomik gelişme için sınırlanabileceğini belirtir ama bu sınırlamanın ölçülü olması gerekir. Acele kamulaştırma, ölçülülük ilkesine her zaman uymaz; çünkü normal prosedürdeki hak arama imkanlarını kısıtlar. Bu nedenle, Kamulaştırma Kanunu'nun olağanüstü durumlar için öngördüğü acele kamulaştırmanın yaygın kullanımı, Anayasal hakların ihlali potansiyeli taşır.
- **Md. 46 (Kamulaştırma):** Anayasa 46, kamulaştırmada peşin ve nakit ödeme yapılarak karşılık gösterilmesini emreder. Acele kamulaştırmada ise bedel tespiti davaya bırakılıp önce el koyma oluyor. Bu da md.46'nın ruhuna bir istisna. Yenilenebilir enerji uğruna bu istisnanın 5+5 = 10 yıla kadar uzatılması, olağanüstü hali olağan hale getirmek anlamına gelir. Bu bağlamda, mülkiyet hakkı ve adil süreç hakkı yönünden Anayasa'ya aykırılık ileri sürülebilir.
- **Md. 56 (Çevre Hakkı):** İmar planlarının merkezi onayı ve özellikle ruhsatsız tesis affı, çevre hakkıyla ilgilidir. Ruhsatsız olarak yapılan tesisler muhtemelen imar planı veya ÇED

onayı olmadan inşa edilmişti. Bunları affetmek, aslında çevre hukukunun ihlalini ödüllendirmektir. Bu durum, çevrenin korunması ödevine (md.56) aykırı düşebilir çünkü kural dışı davrananlar cezasız kalmaktadır. Gelecekte de “nasıl olsa af çıkar” beklentisiyle çevreye zarar verecek inşaatlar yapılabilir.

Uluslararası Yükümlülükler:

- **Aarhus Sözleşmesi:** Planlama ve izin süreçlerinin merkezileşmesi ve hızlandırılması, halkın kararlara katılımını azaltabilir. Aarhus, çevresel konularda karar alma sürecine halkın erken ve etkili katılımını şart koşar. Oysa burada planlar Ankara’da onaylanacak, yörede belki haberi bile olmayan insanlar süreci kaçırabilecektir. Bu nedenle, Aarhus ilkelerine aykırı bir yön bulunmaktadır (Türkiye taraf olmasa da bu ilkeler AİHM kararlarıyla iç hukuka yansımıştır).
- **Paris İklim Anlaşması:** Bu değişikliklerin amacı yenilenebilir enerjiyi yaygınlaştırmak olduğundan, Paris hedeflerine uygun bir niyet vardır. Ancak hukuki güvenlik ve katılımcılık gözetilmeden yapılan projeler, sosyal dirençle karşılaşabilir ve uygulamada gecikmelere neden olabilir. Paris Anlaşması “adaletli geçiş” ve halkın sürece dahil edilmesi kavramlarına da önem verir. Bu açıdan, yerel halkın rızası olmadan acele kamulaştırmalar yapmak, enerji dönüşümüne toplumsal destek bulma açısından olumsuz etki doğurabilir.
- **Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi:** Planlama süreçlerinde merkezi idare, yereldeki çevresel hassasiyetleri gözden kaçırabilir. Örneğin yöresel bir kuş türünün göç yolu, ancak yerel gözlemlerle bilinir. Oysa yukarıda yeni düzenlemede ornitolojik gözlem sadece “ana göç yollarında” zorunlu tutulup diğer projelerde istenmeyebilecek. Bu, küçük ölçekli ancak önemli biyolojik etkilerin göz ardı edilmesine yol açabilir. BÇS kapsamında çevresel planlama yapılırken tüm biyolojik unsurlar değerlendirilmelidir; merkezi ve hızlı plan onayları bu titiz değerlendirmeye engel olabilir.
- **Çevresel ve Toplumsal Etki:** Yenilenebilir enerji yatırımlarının önünü açmak olumlu gibi görünmekle birlikte, karar alma süreçlerinin yerelden alınıp merkeze verilmesi tartışmalıdır. Türkiye’de geçmişte HES (hidroelektrik) projelerinde benzer şekilde ÇED muafiyetleri veya merkezi izinler uygulanmış, bunun sonucunda yerelde ciddi anlaşmazlıklar doğmuştur. Bugün de bir güneş enerjisi santrali için bir köyün merası veya tarlası kamulaştırılırsa, köylü belki bu projeyi istemediğinde belediyeye gidip itiraz edebileceken, şimdi muhatap Ankara olduğu için duyamayabilecek ya da itiraz edemeyebilecektir. Bu da sosyal sürdürülebilirlik açısından sakıncalıdır. Ayrıca, ruhsatsız tesis affı, çevre hukukuna uygun davranan yatırımcıları da demotive edebilir; kurallara uymayanın kazançlı çıktığı algısı oluşur. Çevre düzenlemelerinde eşitlik ve adalet ilkesi zedelenir. Bir diğer etki, merkezi yönetimin yükünün artmasıdır: Türkiye’nin dört bir yanındaki projelerin planını, ruhsatını Ankara’dan kontrol etmek pratikte zor olabilir; bürokratik karmaşa doğabilir. Sonuç olarak, amaç iyi niyetli olsa da uygulamada dikkat edilmezse hem çevresel denetim zayıflayabilir hem de toplumsal tepkiler yükselebilir.

6.) TEKNİK VE BİLİMSEL İNCELEME :

7554 sayılı Kanun sonrasında hazırlanan teknik ve bilimsel raporlar birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu düzenlemenin yalnızca madencilik faaliyetlerinin idari süreçlerini hızlandıran veya yatırım ortamını kolaylaştıran teknik bir değişiklik olmadığı; aksine Türkiye’de arazi kullanım rejimini ve ekosistem dengelerini doğrudan etkileyen yapısal bir

dönüşüm sürecini tetiklediği açık biçimde ortaya konulmaktadır. Yapılan mekânsal analizler ve veri incelemeleri, madencilik ruhsatlandırma politikalarının münferit proje kararlarının ötesine geçerek havza, peyzaj ve bölge ölçeğinde sonuçlar doğuracak sistematik bir genişleme dinamiğine dönüştüğünü göstermektedir.

Bu kapsamda coğrafi bilgi sistemi verilerine dayalı incelemelerde, son yıllarda madencilik ruhsat alanlarının hızla genişlediği ve özellikle 7554 sayılı Kanun sonrasında bu genişlemenin ivme kazandığı belirlenmiştir. Yapılan teknik analizlere göre yalnızca 2023–2026 döneminde yaklaşık 1,6 milyon hektarlık doğal ve yarı doğal alan madencilik ruhsatlandırmasına açılmıştır. Bu büyüklük, madenciliğin artık marjinal veya düşük değerli alanlarda değil; orman, tarım, mera ve önemli doğa alanları gibi üretim ve ekosistem bütünlüğü açısından kritik alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir.

Ruhsat sahaları ile orman alanları arasındaki çakışma oranlarının artması, bu dönüşümün en önemli göstergelerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan değerlendirmelerde madencilik ruhsatları ile çakışan orman alanlarının son yıllarda önemli ölçüde arttığı; özellikle son ihale süreçlerinde ihale edilen alanların önemli bir bölümünün doğrudan orman statüsünde olduğu tespit edilmiştir. Örneğin son ihale gruplarında yüz binlerce hektarlık alanın madencilik faaliyetlerine açıldığı ve bu alanların yaklaşık dörtte birinin orman alanları ile örtüştüğü belirlenmiştir. Bu durum yalnızca ağaç kesimi veya yüzey kaybı anlamına gelmemekte; peyzaj bağlantısallığının bozulması, habitat parçalanması ve karbon yutaklarının zayıflaması gibi geri dönüşü güç sonuçlar doğurma riski taşımaktadır.

Tarım alanları bakımından ortaya çıkan tablo da benzer şekilde dikkat çekicidir. Teknik raporlarda madencilik faaliyetlerine açılan tarım arazilerinin yüz binlerce hektara ulaştığı ve bu sürecin özellikle zeytinlikler, sulama alanları ve küçük ölçekli üretim sistemleri üzerinde yoğun baskı yarattığı belirtilmektedir. Tarım peyzajının parçalanması yalnız üretim alanının fiziksel kaybı anlamına gelmemekte; su rejimi değişimleri, toprak verimliliğinin düşmesi, üretim maliyetlerinin artması ve kırsal nüfusun yerinden edilmesi gibi zincirleme sonuçlara yol açabilecek yapısal bir dönüşüm süreci yaratmaktadır.

Meralar ve sulak alanlar üzerindeki madencilik baskısı da bilimsel raporlarda özel olarak ele alınmıştır. On binlerce hektar mera alanının ruhsat sahaları içinde kalmasının hayvancılık faaliyetleri ve kırsal ekonominin sürdürülebilirliği üzerinde uzun vadeli etkiler doğurabileceği ifade edilmektedir. Sulak alanların ruhsatlandırma süreçleri ile kesişmesi ise hidrolojik döngüler üzerinde doğrudan risk yaratmakta; bu durumun yeraltı suyu rejimi, taşkın kontrolü ve iklim değişikliğine uyum kapasitesi bakımından önemli sonuçlar doğurabileceği vurgulanmaktadır.

Korunan alanlar ve önemli doğa alanları üzerindeki çakışmalar da düzenlemenin ekolojik sonuçlarının ciddiyetini ortaya koymaktadır. Yapılan analizlerde yüz binlerce hektar büyüklüğündeki korunan alan statüsündeki bölgelerin veya biyolojik çeşitlilik açısından kritik habitatların ruhsat sahaları ile kesiştiği tespit edilmiştir. Bu durumun kenar etkisi artışı, tür popülasyonlarında azalma ve ekosistem hizmetlerinde kayıp gibi sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir.

Bilimsel literatüre dayalı değerlendirmelerde madencilik faaliyetlerinin etkileri doğrudan, dolaylı, indüklenen ve kümülatif etkiler olarak sınıflandırılmaktadır. Doğrudan etkiler genellikle kazı alanı ile sınırlı görünmekle birlikte; dolaylı etkiler hidrolojik rejim değişimi, toz emisyonu, gürültü ve ışık gibi unsurlar üzerinden geniş alanlara yayılabilmektedir. İndüklenen etkiler ise yeni yol açımı, yerleşim genişlemesi ve yan sanayi gelişimi gibi süreçlerle arazi kullanım değişikliklerini hızlandırmaktadır. Bu nedenle madencilik faaliyetlerinin çevresel etkileri çoğu zaman proje sınırlarının çok ötesine geçerek peyzaj ölçeğinde yapısal dönüşümler yaratmaktadır.

Bu bağlamda teknik raporların en önemli vurgularından biri kümülatif etki kavramıdır. Kümülatif etki, tekil projelerin toplamından ibaret olmayıp; zamansal ve mekânsal olarak çakışan müdahalelerin ekosistem dinamikleri üzerindeki birleşik sonucunu ifade etmektedir. Madencilik ruhsatlarının yoğun biçimde aynı havza veya bölge içinde verilmesi, bu etkilerin üst üste binmesine ve belirli bir eşik aşıldığında geri döndürülemez çevresel değişimlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Ekosistem bilimi, doğal sistemlerin doğrusal olmayan davranış sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle belirli müdahale yoğunluklarının aşılması halinde ani çöküşler, biyolojik çeşitlilik kayıpları veya üretim sistemlerinin sürdürülemez hale gelmesi gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Ruhsatlandırma süreçlerinin hızlanması ve geniş ölçekli alanların eş zamanlı olarak madencilığe açılması, bu eşik aşımı riskini artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

7554 sayılı Kanun'un ÇED süreçlerine ilişkin getirdiği düzenlemeler de bilimsel açıdan önemli sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. ÇED'in diğer izin ve teşvik süreçleri ile eş zamanlı ilerleyebilmesi, çevresel değerlendirme mekanizmasının proje tasarımını yönlendiren belirleyici rolünü zayıflatma riski taşımaktadır. ÇED tamamlanmadan ruhsat, finansman veya kamulaştırma süreçlerinin ilerlemesi, projenin yer seçimi ve teknik parametrelerinin fiilen sabitlenmesine yol açabilmekte; bu durum çevresel risklerin önlenmesi yerine sonradan telafi edilmeye çalışıldığı bir karar modeline geçiş anlamına gelmektedir.

İzin süreçlerine getirilen süre sınırları ve zımni uygun görüş düzenlemeleri de çevresel yönetim kalitesi bakımından riskli görülmektedir. Bilimsel değerlendirmelerde bu tür düzenlemelerin kamu kurumlarının detaylı inceleme yapma kapasitesini sınırlayabileceği; bu nedenle çevresel etkilerin yeterince analiz edilmeden yatırım kararlarının kesinleşmesine yol açabileceği ifade edilmektedir.

Stratejik madenler için acele kamulaştırma imkanının genişletilmesi ise arazi kullanım rejimi bakımından en ağır sonuçları doğurabilecek düzenlemelerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu mekanizma yalnız mülkiyet hakkına müdahale anlamına gelmemekte; üretim sistemlerinin parçalanması, kırsal nüfusun yerinden edilmesi ve yerel ekonomilerin zayıflaması gibi çok katmanlı sonuçlar doğurabilmektedir.

Muğla ve Milas özelinde yapılan teknik analizler, bu yapısal dönüşümün yerel ölçekte somut etkilerini ortaya koymaktadır. Maden sahalarının genişletilmesi halinde onlarca köyün doğrudan

veya dolaylı biçimde etkileneceği; yüz binlerce zeytin ağacının taşınması veya yok olması riskinin bulunduğu; geniş orman ve tarım alanlarının üretim dışı kalabileceği öngörülmektedir. Bu durum yalnız çevresel değil sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlar doğurabilecek bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir.

Sonuç olarak bilimsel ve teknik raporların birlikte değerlendirilmesi, 7554 sayılı Kanun'un yalnızca çevresel etki değerlendirme mekanizmasının işlevini zayıflatan bir düzenleme olmadığını; aynı zamanda doğal varlıkların korunması ile üretim ilişkileri ve yerel toplumsal yapı arasında kurulu olan dengeyi bozabilecek ölçekte bir müdahale rejimi yarattığını ortaya koymaktadır. Düzenleme ile madencilik faaliyetlerinin mekânsal yayılımının hızlanması, orman ve tarım peyzajlarında parçalanmayı artırmakta; habitat sürekliliğinin kesintiye uğraması, karbon yutaklarının zayıflaması, su ve toprak döngülerinin olumsuz etkilenmesi gibi ekolojik sonuçların yanı sıra kırsal toplulukların yaşam biçimleri, üretim pratikleri ve mekânsal aidiyet ilişkileri üzerinde de derin etkiler doğurma potansiyeli taşımaktadır.

Tarım ve özellikle zeytincilik gibi uzun dönemli üretim faaliyetlerinin madencilik baskısı altına girmesi, yalnız gelir kaybı anlamına gelmemekte; kuşaklar boyunca oluşmuş üretim bilgisi ve deneyimin kesintiye uğraması, yerel dayanışma ağlarının zayıflaması ve toplulukların kültürel sürekliliğinin zarar görmesi gibi sosyolojik sonuçlara da yol açabilmektedir. Yerinden edilme veya yerinden edilme tehdidi altındaki nüfusun artması, kırsal demografik yapının değişmesine, göç hareketlerinin hızlanmasına ve geride kalan nüfusun ekonomik ve sosyal açıdan daha kırılgan hale gelmesine neden olabilecek bir süreç yaratmaktadır.

Aynı şekilde üretim alanlarının parçalanması ve acele kamulaştırma uygulamalarının yaygınlaşması, bireylerin mülkiyet hakkı ile kurduğu güven ilişkisini zedeleyebilmekte; geçim güvencesinin zayıflaması, borçlanma baskısı ve gelecek kaygısı gibi etkenler üzerinden psikososyal gerilim ve toplumsal çatışma riskini artırabilmektedir. Madencilik faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgelerde çevresel kirlilik algısı, sağlık riskleri ve yaşam kalitesindeki düşüş de toplumsal huzursuzluk ve kamusal güven duygusunun aşınmasına yol açabilecek unsurlar arasında yer almaktadır.

Bu yönleriyle söz konusu düzenleme yalnızca ekonomik faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin teknik bir mevzuat değişikliği değil; doğal varlıklar ile toplumsal yapı arasındaki ilişkileri yeniden şekillendiren, çevre hakkı, mülkiyet hakkı ve yerleşme özgürlüğü bakımından çok katmanlı sonuçlar doğurabilecek yapısal bir hukuki müdahale niteliği taşımaktadır. Ekosistem eşiklerinin zorlanması, üretim alanlarının daralması ve yerel toplulukların yaşam alanları ile kurduğu bağın zayıflaması birlikte değerlendirildiğinde, düzenlemenin hem bugünkü kuşakların yaşam koşulları hem de gelecekte bu alanlarda yaşamını sürdürecektir toplum kesimlerinin hakları bakımından ciddi ve uzun vadeli etkiler yaratma potansiyeline sahip olduğu açıktır.

7.) SONUÇ OLARAK:

7554 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler, bütüncül olarak bakıldığında çevresel denetim ve koruma mekanizmalarını zayıflatmakta; ormanlar, zeytinlikler, meralar, sulak alanlar gibi pek çok doğal varlığı madencilik ve enerji projelerine karşı savunmasız bırakmaktadır. Yasa, Anayasa'nın başta 56. maddesi olmak üzere 17, 36, 45, 63, 169 ve 90. maddelerine aykırı hükümler içermektedir. Ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu çevreyle ilgili uluslararası sözleşmelerin yükümlülüklerine uymayan düzenlemeler barındırmaktadır.

7554 sayılı Kanun'un yukarıda incelenen hükümleri, Türkiye çevre hukukunda son 20-25 yılda görülen en geri adımlardan bazılarını teşkil etmektedir. Çevreyi ve doğal varlıkları korumak yerine, ne pahasına olursa olsun madencilik ve yatırımı önceleyen bir anlayış hâkim kılınmıştır. Bu yaklaşım, Anayasa'nın başta 56. maddesi olmak üzere pek çok hükmünü, hukuk devleti ve kamu yararı ilkelerini ihlal etmektedir.

Anayasa Mahkemesi geçmişte çevre koruma lehine önemli iptal kararları vererek hukuk devleti ilkesini ve gelecek nesillerin haklarını savunmuştur. Aynı şekilde, bu Kanun'un sakıncalı maddelerinin de iptali, yaşanabilir bir çevre ve hukukun üstünlüğü adına zorunludur. 7554 sayılı Kanun'un 1, 2, 3, 4 ve 11. maddelerinin iptali halinde, ilgili alanlarda eski yasal düzenlemeler yürürlükte kalmaya devam edecektir; bu da çevre koruma standardımızın hiç değilse eskisi gibi sürdürülmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak, anılan maddelerin Anayasa'ya aykırılıkları yukarıda gerekçeleriyle ortaya konulduğundan, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı vermesi ve yürürlüğü durdurması talep edilmektedir. Böylece, "Herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı" (Anayasa md.56/1) korunacak; devletin gelecek nesillere karşı vazifesi olan doğal varlıkları muhafaza etme ödevi yerine getirilmiş olacaktır. Bu, aynı zamanda Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası çevre koruma taahhütlerine uygun davranmasını sağlayacak, hukukun çevre lehine gelişimine katkıda bulunacaktır.

Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusu yapılması en güçlü öneridir. AYM, çevre hakkının korunması yönünde daha önceki içtihatlarıyla tutarlı olarak bu kanunun sorunlu maddelerini iptal etmelidir. Özellikle ÇED sürecini işlemez kılan, korunan alanları ve ormanları sermayenin tasarrufuna bırakan, zeytinlikleri feda eden hükümler iptal edilmelidir. Yasanın genelliği ilkesine aykırı şekilde belli projelere hizmet eden kısımları da (örn. Geçici 45) yürürlükten kaldırılmalıdır.

Unutulmamalıdır ki "doğayı koruyan bir hukuk düzeni" aynı zamanda insanın temel haklarını korur. Bu çerçevede 7554 sayılı Kanun'un tartışmalı hükümlerinin ayıklanması, Türkiye'nin hem Anayasal prensiplerine sadakatini gösterecek hem de gelecek nesillere karşı sorumluluğunu yerine getirmesini sağlayacaktır. En nihayetinde, çevre hukukunun amacı sürdürülebilir bir yaşam ortamı temin etmektir; yasaların da bu amacı gözeterek revize edilmesi bir zorunluluktur.

III-) COP31 VE 7554 SAYILI KANUN :

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında düzenlenen Taraflar Konferansı (Conference of the Parties – COP), iklim değişikliği ile mücadele alanında dünya devletlerinin en üst düzeyde bir araya geldiği, küresel ölçekte politika belirleme, hedef koyma ve uygulama süreçlerini yönlendirme işlevi bulunan uluslararası karar alma platformudur. Bu

konferanslarda devletler, sera gazı emisyonlarının azaltılması, fosil yakıtlara bağımlılığın kademeli olarak azaltılması, ormanlar ve tarım alanları gibi doğal karbon yutaklarının korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi ve iklim değişikliğinin toplumsal ve ekonomik etkilerinin sınırlandırılması yönünde ortak ilke ve hedefler belirlemektedir. COP toplantılarında kabul edilen kararlar çoğu zaman doğrudan bağlayıcı hukuk kuralları niteliği taşımamakla birlikte, uluslararası kamuoyunun beklentilerini, finansman akışlarını, yatırım yönelimlerini ve devletlerin ulusal mevzuatlarını şekillendiren güçlü politika belgeleri ortaya çıkarmaktadır. Bu yönüyle COP süreci, yalnız diplomatik görüşmelerin yapıldığı sembolik bir platform değil; ülkelerin enerji, madencilik, tarım, orman ve çevre politikalarının yönünü dolaylı fakat son derece etkili biçimde belirleyen küresel bir yönetim mekanizması olarak işlev görmektedir.

COP toplantılarında ayrıca devletlerin önceki yıllarda üstlendikleri yükümlülüklerin ne ölçüde yerine getirildiği değerlendirilmekte, yeni hedefler belirlenmekte ve özellikle çevresel karar alma süreçlerinde şeffaflık, katılım ve bilimsel veriye dayalı planlama ilkeleri vurgulanmaktadır. Bu nedenle COP süreci, yalnızca geleceğe dönük hedeflerin konuşulduğu bir forum değil; aynı zamanda devletlerin doğal varlıkları koruma, çevresel riskleri önleme ve ekonomik faaliyetleri çevresel sınırlar içinde yürütme konusundaki iradelerinin uluslararası ölçekte gözlemlendiği ve dolaylı biçimde denetlendiği bir alan niteliği taşımaktadır. Başka bir ifadeyle, bir devletin COP toplantılarında ortaya koyduğu politik söylem ve taahhütler, o devletin iç hukuk düzeninde çevre koruma standartlarını güçlendirmesi ve doğal alan kayıplarını önleyici yönde düzenlemeler yapması yönünde güçlü bir beklenti yaratmaktadır. Bu nedenle COP sürecine aktif katılım ve özellikle ev sahipliği rolü, yalnız diplomatik prestij değil; çevre hukukuna ilişkin iç düzenlemelerin uluslararası politikalarla uyumlu ve tutarlı olmasını gerektiren bir sorumluluk da doğurmaktadır.

Türkiye'nin 2026 yılında Antalya'da gerçekleştirilecek COP31 toplantısına ev sahipliği yapacak olması, iklim değişikliği ile mücadelede aktif rol üstlenme ve doğal varlıkların korunmasına ilişkin uluslararası politikalarla uyumlu bir iç hukuk düzeni oluşturma iradesi ortaya koyduğu anlamına gelmektedir. Ev sahibi devlet sıfatı, yalnız organizasyon yükümlülüğü değil; aynı zamanda çevre koruma standartlarının güçlendirilmesi yönünde daha yüksek bir özen ve tutarlılık yükümlülüğü doğurmaktadır. **Bu nedenle COP süreci ile eş zamanlı olarak çevresel koruma mekanizmalarını zayıflatabilecek düzenlemelerin yürürlüğe konulması, devletin uluslararası taahhütleri ile 7554 sayılı Kanun gibi ulusal mevzuat uygulamaları arasında ciddi bir normatif gerilim yaratmaktadır.**

Nitekim yukarıda detaylıca aktarılan somut olaylarda da görüldüğü üzere, Akbelen Ormanı'nda linyit madeni açılması amacıyla gerçekleştirilen geniş ölçekli ağaç kesimleri ve sonrasında yürütülen madencilik faaliyetleri, çevresel karar alma süreçlerinin fiilen nasıl etkisizleştirilebildiğini göstermektedir. Yargı süreçleri devam ederken ve izin sürelerinin hukuki statüsü tartışmalı iken gerçekleştirilen kesim faaliyetleri, çevresel etki değerlendirme mekanizmasının önleyici işlevinin ortadan kalktığı yönünde ciddi eleştirilere neden olmuştur. Orman alanlarının kısa süre içinde madencilik faaliyetlerine hazırlanması, yalnız ekolojik kayıp değil; yöre halkının üretim alanlarının daralması ve yaşam biçimlerinin dönüşmesi sonucunu da doğurmuştur.

Sürecin devamında Yeniköy-Kemerköy Termik Santralleri'ne kömür sağlanması amacıyla madencilik faaliyetlerinin zeytinlik alanlara doğru genişlemesi ve acele kamulaştırma kararlarının gündeme gelmesi, tarım peyzajının ve kırsal üretim düzeninin parçalanmasına yol açabilecek uygulamalar olarak ortaya çıkmıştır. Zeytin ağaçlarının yerinden sökülerek taşınması yönündeki girişimler, zeytinciliğin yalnız ekonomik değil; tarihsel, kültürel ve ekolojik bir değer taşıdığı gerçeğini göz ardı eden bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Benzer biçimde İzdemir Termik Santrali ve diğer fosil yakıt projeleri kapsamında uzun süredir çevresel etki değerlendirme süreçlerinin etkinliği tartışılmakta; hava kirliliği, sağlık riskleri ve tarımsal üretim üzerindeki etkiler konusunda çok sayıda bilimsel rapor hazırlanmasına rağmen enerji arz güvenliği gerekçesi ile faaliyetlerin sürdürülmesi yönünde kararlar alınabilmektedir. Bu durum çevre hakkı ile ekonomik politika tercihleri arasındaki dengenin giderek çevre aleyhine kaydığı yönünde güçlü bir algı yaratmaktadır.

Madencilik sektöründe ise özellikle altın madenciliği projeleri kapsamında son yıllarda olağanüstü yoğunlukta ÇED başvurusu yapıldığı görülmektedir. TÜMAD Madencilik başta olmak üzere çeşitli şirketler tarafından Türkiye'nin farklı bölgelerinde açık ocak madenciliği projeleri planlanmakta; bu projeler orman alanları, mera alanları ve tarım arazileri üzerinde geniş ölçekli dönüşüm riskleri yaratmaktadır. ÇED süreçlerinin hızlandırılması veya izin mekanizmalarının kolaylaştırılması yönündeki mevzuat değişiklikleri, bu projelerin sayısının artmasına ve doğal alanlar üzerindeki baskının kümülatif biçimde büyümesine neden olabilecek niteliktedir.

Bu gelişmeler yalnız çevresel etkilerle sınırlı kalmamakta; yerel toplulukların yaşam alanlarının daralması, mülkiyet güvencesinin zayıflaması ve geçim kaynaklarının belirsizleşmesi gibi sosyolojik sonuçlar da doğurmaktadır. Kamulaştırma tehdidi altında yaşayan nüfusun artması, ekonomik güvencesizlik ve borçlanma süreçleri üzerinden toplumsal kırılganlığı derinleştirmekte; çevresel ihtilafların aynı zamanda sosyal gerilimlere dönüşmesine yol açabilmektedir.

COP süreçlerinde ise tam tersine, doğal karbon yutaklarının korunması, fosil yakıt bağımlılığının azaltılması ve yerel toplulukların korunması yönünde güçlü bir uluslararası mutabakat oluşmaktadır. Ormanların kesilmesi, zeytinliklerin madencilik faaliyetlerine açılması veya tarım alanlarının üretim dışı kalması gibi uygulamalar, küresel iklim politikalarının temel yönelimi ile açık bir çelişki yaratmaktadır.

Bu nedenle Türkiye'nin COP31'e ev sahipliği yaparken iç hukuk düzeninde madencilik faaliyetlerini hızlandırabilecek ve çevresel koruma mekanizmalarını zayıflatabilecek düzenlemeleri yürürlüğe koyması, uluslararası taahhütler ile ulusal uygulamalar arasında ciddi bir tutarsızlık algısı doğurma potansiyeline sahiptir. Bu tutarsızlık yalnız dış politika meselesi değil; Anayasa'nın 56. maddesinde güvence altına alınan sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkının somut içeriğinin nasıl belirleneceğine ilişkin temel bir anayasal sorundur.

Ormanların kesilmesi, tarım alanlarının parçalanması ve doğal habitatların geri döndürülemez biçimde dönüşmesi gibi süreçlerin telafisi çoğu zaman mümkün olmamakta; bu durum gelecek kuşakların yaşam koşullarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle çevre koruma mekanizmalarının zayıflatıldığı yönündeki iddiaların bulunduğu bir kanun düzenlemesinin anayasal denetime tabi tutulması, yalnız bugünün değil geleceğin de korunması bakımından zorunludur.

Sonuç olarak Akbelen’de yaşanan fiili müdahaleler, zeytinlik alanlarda yürütülen madencilik girişimleri, termik santral projeleri, artan ÇED başvuruları ve 7554 sayılı Kanun ile mevzuat değişiklikleri birlikte değerlendirildiğinde; çevresel risklerin teorik değil, somut ve güncel olduğu görülmektedir. **COP31 sürecinde uluslararası toplum önünde iklim değişikliği ile mücadelede liderlik iddiası taşıyan bir devletin, iç hukuk düzeninde doğal varlıkların korunmasına ilişkin güvenceleri zayıflatabilecek normatif tercihlerde bulunması anayasal çevre hakkı, kamu yararı ve gelecek kuşakların korunması ilkeleri bakımından ciddi bir denetim ihtiyacını ortaya koymaktadır.** Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi’nin, telafisi güç ve çoğu zaman imkânsız çevresel ve toplumsal sonuçlar doğurma potansiyeli taşıyan 7554 sayılı Kanun’u yalnız ekonomik faaliyetlerin kolaylaştırılması perspektifiyle değil; hukuk devleti ilkesi, yasaların genelliği ilkesi, mülkiyet hakkı, yerleşme özgürlüğü ve sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı bakımından bütüncül biçimde değerlendirmesi zorunludur. Kanunun uygulanmasının devamı halinde doğal alan kayıplarının hızlanabileceği, yargısal denetimin fiilen etkisizleşebileceği ve kamu yararı kavramının özel ekonomik çıkarlar lehine daraltılabileceği yönündeki güçlü emareler karşısında, anayasal güvencelerin korunabilmesi için söz konusu düzenlemenin iptali yalnız çevre hakkının korunması bakımından değil; Türkiye’nin uluslararası alanda üstlendiği iklim politikası söylemi ile iç hukuk uygulamaları arasındaki tutarlılığın sağlanması ve devletin hukuki güvenilirliğinin güçlendirilmesi bakımından da önem taşımaktadır. Zira küresel ölçekte doğal varlıkların korunmasını savunan bir ülkenin, kendi ülkesinde bu varlıkların hızla tüketilmesine imkân tanıyan bir normatif çerçeveyi sürdürmesi, diplomatik prestiji artırmak bir yana, sorgulanmasına yol açabilecek bir çelişki yaratma riski taşımaktadır. Bu yönüyle iptal kararı, yalnız anayasal hakların etkin korunmasına değil, aynı zamanda Türkiye’nin çevre politikalarında samimiyet ve öngörülebilirlik temelinde güçlenen uluslararası itibarına da hizmet edecektir.

IV-) UZMAN DİNLETME TALEBİMİZ HAKKINDA :

Raportörlerin görevleri

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Madde

26- (1) Raportörler, Başkan tarafından kendilerine verilen dosyaların ilk ve esas inceleme raporlarını hazırlar ve toplantılara katılırlar; bireysel başvurularla ilgili olarak Kanunda ve İçtüzükte belirtilen görevleri ifa ederler.

(2) Başkan tarafından gerektiğinde raportörlere tanık veya uzman dinleme ve benzeri görevler verilebilir.

...

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 26. maddesi uyarınca raportörler, kendilerine tevdi edilen dosyalar hakkında yalnızca hukuki değerlendirme yapmakla sınırlı olmayan; dosyanın gerektirdiği ölçüde maddi vakıaların açıklığa kavuşturulması ve teknik konuların aydınlatılması amacıyla tanık veya uzman dinlenmesi gibi görevleri de yerine getirebilen anayasal yargılama sürecinin asli unsurlarıdır. Özellikle norm denetimi ve çevre hakkı gibi çok disiplinli değerlendirme gerektiren başvurularda, uyuşmazlığın yalnız normatif içerik üzerinden değil; düzenlemenin doğuracağı fiilî, bilimsel ve toplumsal sonuçlar bakımından da değerlendirilmesi zorunludur. Bu nedenle dosya kapsamında sunulan teknik raporların ve bilimsel görüşlerin, raportör tarafından doğrudan uzmanlardan dinlenmesi, yargısal denetimin etkinliği ve isabeti bakımından özel önem taşımaktadır.

Somut başvuruya konu düzenlemenin madencilik faaliyetlerinin mekânsal yayılımı, orman ve tarım alanları üzerindeki etkileri, hidrolojik dengeler, biyolojik çeşitlilik kayıpları ve kırsal toplumsal yapı üzerindeki sonuçları gibi yüksek derecede teknik ve disiplinler arası değerlendirme gerektiren sonuçlar doğurabileceği, dosyada sunulan bilimsel raporlar ile ortaya konulmuştur. Bu tür etkilerin hukuki nitelendirilmesi, yalnız kanun metninin lafzı ve amacı üzerinden yapılabilecek bir değerlendirme ile sınırlı kalmamakta; çevre bilimleri, planlama, ekoloji, tarım ekonomisi ve sosyoloji gibi alanlarda uzman görüşlerinin dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi içtihadında da, temel hak ve özgürlükleri etkileyen normların denetiminde maddi gerçekliğin ve düzenlemenin muhtemel sonuçlarının göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Bu çerçevede başvuruçular tarafından isimleri bildirilen uzmanların dinlenmesi, Mahkemenin denetim yetkisini genişletmek veya yargılamayı uzatmak amacı taşımamakta; aksine kanunun uygulanması halinde ortaya çıkabilecek telafisi güç veya imkânsız sonuçların somut ve bilimsel veriler ışığında değerlendirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. Özellikle doğal varlıkların geri döndürülemez biçimde ortadan kalkabileceği, üretim sistemlerinin ve yerel yaşam alanlarının kalıcı biçimde dönüşebileceği iddialarının bulunduğu bir dosyada, teknik bulguların doğrudan uzmanlar tarafından açıklanması, norm denetiminin yalnız soyut bir hukukî inceleme olmaktan çıkıp somut etkileri gözeten bütüncül bir anayasal değerlendirmeye dönüşmesini sağlayacaktır.

Ayrıca raportörün uzman dinleme yetkisinin kullanılması, tarafların ileri sürdüğü iddiaların objektif biçimde sınanmasına ve Mahkemenin kararının bilimsel dayanaklarının güçlenmesine hizmet edecektir. Çevre ve mülkiyet gibi alanlarda verilen anayasal kararların uzun vadeli toplumsal ve ekolojik sonuçlar doğurduğu dikkate alındığında, karar sürecinin mümkün olan en geniş bilgi ve uzmanlık temeli üzerine kurulması hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Bu nedenle dosyada yer alan teknik raporların hazırlanmasında katkısı bulunan ve düzenlemenin etkilerini bilimsel yöntemlerle incelemiş olan uzmanların raportör tarafından dinlenmesi, Anayasa Mahkemesinin denetim fonksiyonunu daha etkin ve isabetli biçimde yerine getirmesine katkı sağlayacak nitelikte görülmektedir.

V-) DURUŞMA TALEBİMİZ :

Esas hakkındaki inceleme

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Madde 49- ...

(4) Mahkeme, incelemesini dosya üzerinden yapmakla birlikte, gerekli görürse duruşma yapılmasına da karar verebilir.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesi uyarınca Mahkeme kural olarak incelemesini dosya üzerinden yapmakla birlikte, uyumsuzluğun niteliği ve ortaya çıkan hak ihlali iddialarının ağırlığı gerektirdiğinde duruşma yapılmasına karar verebilmektedir. Somut başvuruda ileri sürülen iddialar, yalnızca soyut normatif değerlendirme gerektiren hukuki tartışmalarla sınırlı olmayıp; geniş ölçekli madencilik faaliyetlerinin çevre, mülkiyet, yerleşme özgürlüğü ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı üzerindeki etkileri gibi çok boyutlu ve teknik nitelikte meseleleri içermektedir. Bu yönüyle dosyada yer alan bilimsel raporlar, teknik analizler, sosyo-ekonomik etkiler ve somut sahadaki uygulamalara ilişkin bulguların sözlü olarak açıklanması ve tartışılması, Mahkemenin maddi gerçeği daha sağlıklı biçimde değerlendirebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Başvuruda ayrıntılı biçimde ortaya konulduğu üzere Akbelen Ormanı'nda gerçekleştirilen kesim faaliyetleri, zeytinlik alanlara yönelik acele kamulaştırma girişimleri, termik santral projelerinin yarattığı çevresel ve sağlık riskleri ile artan ÇED başvuruları, düzenlemenin uygulanmasının doğurabileceği sonuçların yalnız teorik bir ihtimal olmadığını; fiilen yaşanmakta olan ve geri döndürülmesi güç süreçler olduğunu göstermektedir. Bu tür iddiaların yalnız yazılı belgeler üzerinden değerlendirilmesi, çevresel etkilerin dinamik niteliği ve teknik karmaşıklığı nedeniyle yetersiz kalabilecektir. Duruşma yapılması hâlinde başvuruçuların, uzmanların ve gerektiğinde idare temsilcilerinin sözlü açıklamaları dinlenebilecek; böylece düzenlemenin somut etkileri ile temel hak ihlali iddiaları arasındaki bağ daha açık biçimde ortaya konulabilecektir.

Öte yandan itirazın, geniş bir coğrafi alanı, çok sayıda yerel topluluğu ve doğal varlığı etkileyebilecek sonuçlar doğurma potansiyeli bulunduğu açıktır. Bu nedenle yargılamanın şeffaflığı ve kamuoyunun anayasal denetime duyduğu güven bakımından da duruşma yapılması önemli bir işlev görecektir. Çevre hakkı ve mülkiyet hakkı gibi kolektif etkileri bulunan temel hak alanlarında Mahkemenin tarafları ve uzmanları dinlemesi, kararın hem hukuki gerekçesini hem de toplumsal meşruiyetini güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca dosyada ileri sürülen iddialar, uluslararası iklim politikaları ile ulusal mevzuat arasındaki olası tutarsızlıklara, çevresel etki değerlendirme süreçlerinin işlevine ve kamu yararı kavramının somut olayda nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkindir. Bu konuların disiplinler arası niteliği, yazılı beyanların ötesinde karşılıklı açıklama ve tartışma imkânı sunan bir duruşma ortamını gerekli kılmaktadır. Mahkemenin duruşma yapması, hem teknik raporların içeriğinin açıklığa kavuşturulmasını hem de başvurunun anayasal boyutunun daha derinlikli incelenmesini sağlayacaktır.

Bu nedenlerle, başvurunun kapsamı, ileri sürülen hak ihlali iddialarının ağırlığı, düzenlemenin doğurabileceği telafisi güç sonuçların varlığı ve uyumsuzluğun teknik-bilimsel boyutunun yüksekliği birlikte değerlendirildiğinde; Anayasa Mahkemesinin incelemesini duruşmalı olarak yürütmesi, 49. maddenin Mahkemeye tanıdığı araştırma ve inceleme yetkisinin etkin kullanılması ve adil yargılanma güvencelerinin güçlendirilmesi bakımından gerekli ve yerinde olacaktır.

VI-) YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİMİZ HAKKINDA :

8 Ekim 2025 tarihinde yapılan ilk inceleme sonucunda yürürlüğün durdurulması talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına karar verilmiş olmakla birlikte, dava konusu düzenlemenin uygulanmasının devamı hâlinde ortaya çıkabilecek telafisi güç veya imkânsız zararların ağırlığı ve somutluğu dikkate alındığında, yürürlüğün durdurulması yönünde ayrıca ve ivedilikle karar verilmesi gerekmektedir. Zira normun uygulanması sürecinde tesis edilecek izin, ruhsat, kamulaştırma ve fiilî müdahale işlemleri geri döndürülemez sonuçlar doğurabilecek; bu durum ileride verilecek olası bir iptal kararının etkisini önemli ölçüde ortadan kaldıracaktır. Bu nedenle anayasal denetimin etkili biçimde yürütülebilmesi ve temel hakların fiilen korunabilmesi bakımından, yürürlüğün durdurulması talebinin esasla birlikte değil, telafisi güç zarar ihtimali gözetilerek derhâl değerlendirilmesi ve yürürlüğün durdurulmasına karar verilmesi zorunludur.

Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihadına göre yürürlüğün durdurulması kararı, yalnız yargılama sürecinde uygulanan geçici bir koruma tedbiri değil; anayasal denetimin etkili ve sonuç alıcı olabilmesini sağlayan zorunlu bir güvencedir. Zira iptal davasına konu normun uygulanmasının devam etmesi hâlinde ortaya çıkabilecek telafisi güç veya imkânsız zararların gerçekleşmesi durumunda, sonradan verilecek bir iptal kararının hukuki sonuç doğurması büyük ölçüde güçleşmekte, hatta kimi zaman fiilen imkânsız hâle gelmektedir. Bu nedenle yürürlüğün durdurulması kurumu, anayasal yargılamanın anlamlılığını koruyan ve temel hakların fiilen korunmasını teminat altına alan bir mekanizma olarak değerlendirilmelidir.

Somut başvuru bakımından bu gereklilik son derece açık ve somut gelişmelerle desteklenmektedir. Dava konusu 7554 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasının devamı hâlinde, madencilik faaliyetlerinin hızlandırılması, çevresel izin ve ruhsat süreçlerinin kolaylaştırılması ve acele kamulaştırma mekanizmalarının işletilmesi suretiyle doğal alanlar üzerinde geri döndürülemez müdahalelerin gerçekleşmesi kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Muğla'nın Milas ilçesinde bulunan Akbelen Ormanı'nda yaşanan kesim faaliyetleri, bu tür müdahalelerin yalnız teorik bir ihtimal olmadığını; normun uygulanması hâlinde kısa süre içinde fiilî durumlar yaratılabildiğini açık biçimde göstermiştir. Yargısal süreçler devam ederken geniş ölçekli ağaç kesimlerinin gerçekleştirilmesi ve alanın madencilik faaliyetlerine hazırlanması, anayasal denetimin sonuçlarının beklenmeden doğal varlıkların ortadan kaldırılabilirdiğini ortaya koymuştur.

Benzer şekilde Yeniköy ve Kemerköy Termik Santrallerine kömür sağlanması amacıyla madencilik sahalarının zeytinlik alanlara doğru genişletilmesi ve acele kamulaştırma kararlarının

gündeme gelmesi, tarım peyzajının ve kırsal üretim düzeninin kalıcı biçimde dönüşmesine yol açabilecek uygulamalardır. Zeytin ağaçlarının yerinden sökülmesi veya üretim alanlarının madencilik faaliyetlerine açılması hâlinde, sonradan verilecek bir iptal kararının bu alanları eski nitelikleriyle yeniden var etmesi mümkün değildir. Tarımsal üretimin sürekliliği, toprak yapısı ve yerel ekonomik ilişkiler bir kez bozulduğunda, bu kayıpların telafisi yalnız hukuki kararlarla sağlanamamaktadır.

Dava konusu düzenlemenin uygulanmasının devamı hâlinde yalnız çevresel zararlar değil; mülkiyet hakkı ve yerleşme özgürlüğü bakımından da telafisi güç sonuçlar doğabilecektir. Acele kamulaştırma uygulamalarıyla yerleşim alanlarının boşaltılması, kırsal nüfusun üretim alanlarından kopması ve ekonomik güvencesizliğin artması gibi süreçler, geri dönüşü zor sosyal sonuçlar yaratmaktadır. Bu tür müdahaleler gerçekleştikten sonra verilecek bir iptal kararının bireylerin kaybettikleri yaşam alanlarını, üretim ilişkilerini ve toplumsal bağlarını yeniden tesis etmesi mümkün değildir.

Ayrıca dava konusu normun uygulanması sürecinde alınacak ruhsat, izin ve ÇED kararlarının birbirini besleyen kümülatif etkiler yaratacağı açıktır. Madencilik faaliyetlerinin farklı alanlara yayılması, ekosistemlerin parçalanması ve doğal karbon yutaklarının zayıflaması gibi sonuçlar zaman içinde büyüyerek geri döndürülemez eşiklerin aşılmasına neden olabilecektir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi'nin ileride vereceği olası bir iptal kararı, yalnız normun hukuk düzeninden çıkarılması sonucunu doğuracak; ancak bu süreçte gerçekleşmiş olan çevresel ve toplumsal dönüşümü ortadan kaldırmaya yetmeyecektir. Böyle bir durum anayasal denetimin fiilen etkisizleşmesi anlamına gelecektir.

Çevre hakkı, mülkiyet hakkı ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı gibi temel hakların ihlali riskinin bulunduğu durumlarda, zararların yalnız bireysel değil kolektif nitelik taşıdığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Ormanların kesilmesi, tarım alanlarının üretim dışı kalması ve hava-su kalitesinin bozulması gibi etkiler geniş toplum kesimlerini ve gelecek kuşakları etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle yürürlüğün durdurulması kararı, yalnız başvuru sahiplerinin menfaatlerinin korunması bakımından değil; anayasal hakların toplum ölçeğinde etkin biçimde güvence altına alınması bakımından da zorunlu bir tedbirdir.

Sonuç olarak dava konusu 7554 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasının devamı hâlinde ortaya çıkabilecek zararların niteliği, sonradan giderilmesi mümkün olan sıradan hukuki veya ekonomik kayıplarla sınırlı değildir. Orman alanlarının kesilmesi, zeytinlik sahaların sökülmesi veya işlevsiz hâle gelmesi, açık ocak madenciliği faaliyetleri nedeniyle toprağın ve doğal peyzajın geri döndürülemez biçimde değiştirilmesi, acele kamulaştırma uygulamalarıyla yerleşim düzeninin parçalanması ve kırsal üretim ilişkilerinin ortadan kalkması gibi sonuçlar, gerçekleştiği anda etkisi tükenen ve sonradan verilecek bir iptal kararı ile eski hâline getirilmesi fiilen mümkün olmayan müdahalelerdir. Bu nedenle normun uygulanmasının sürmesi, yalnız bireysel başvuru sahipleri bakımından değil; geniş toplum kesimleri ve gelecek kuşaklar bakımından da telafisi güç ya da imkânsız zararların doğmasına yol açabilecek niteliktedir.

Öte yandan bu süreçte tesis edilecek ruhsat, izin ve kamulaştırma işlemleri birbirini besleyen kümülatif etkiler yaratacak; doğal alanların parçalanması, ekolojik eşiklerin aşılması ve çevresel risklerin coğrafi olarak yayılması sonucunu doğurabilecektir. Bu tür fiilî durumlar ortaya çıktıktan sonra verilecek bir iptal kararının, yalnız normun hukuk düzeninden çıkarılması gibi sınırlı bir sonuç doğuracağı; ancak ortadan kaldırılmış bir ormanı, üretim dışı bırakılmış bir tarım alanını veya dağıtılmış bir yerleşim düzenini yeniden kurmaya yetmeyeceği açıktır. Bu durum anayasal denetimin yalnız teorik bir güvenceye indirgenmesi ve iptal kararının pratik etkisinin ortadan kalkması sonucunu doğuracaktır.

Bu çerçevede Anayasa'nın üstünlüğü ve hukuk devleti ilkesi gereği, anayasal yargılamanın etkili ve sonuç alıcı biçimde yürütülebilmesi için dava konusu düzenlemelerin uygulanmasının doğurabileceği geri döndürülemez sonuçların önlenmesi zorunludur. Temel hak ve özgürlüklerin korunması, çevre hakkının somut içerikle güvence altına alınması ve ileride verilecek olası bir iptal kararının fiilen anlamlı olabilmesi bakımından, dava konusu 7554 sayılı Kanun hükümlerinin yürürlüklerinin esas hakkında karar verilmeye kadar durdurulmasına karar verilmesi hukuki bir tercih değil, anayasal bir zorunluluktur.

SONUÇ VE İSTEM : Yukarıda detaylıca izah edilen ve re'sen göz önüne alınacak nedenler ile 19/7/2025 tarihli ve 7554 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un dava dilekçesinde yer alan Anayasa aykırı hükümlerinin

- Öncelikle **YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA**,
- Yargılamanın **DURUŞMALI YAPILMASINA**,
- Uzman dinletme talebimizin **KABULÜNE**,
- Yapılacak yargılama sonucunda **İPTALİNE**

karar verilmesini talep ederiz. Saygılarımızla.

Davacı İbrahim AKIN Vekilleri

Av. Arif Ali CANGI

&

Av. İpek SARICA

EKLER : (Ekler 26.03.2026 tarihinde AYM önbürosundan verilecektir.)

EK-1:01.11.2024 Tarihli MAPEG yazısı

EK-2: Yeniköy Kemerköy Enerji tarafından Hazine ve Maliye Bakanlığı'na hitaben kaleme alınan bir şikâyet mektubu

EK-3: Kamu Yararı Kararı

EK-4: Bilgi Edinme Başvuruları ve Yanıtları

EK-5: 9 Ocak 2026 tarihli 10848 karar sayılı acele kamulaştırma kararı

EK-6: Danıştay Ve Milas 2. Asliye Hukuk Mahkemesi Dava Listesi

EK-7: Enerji bakanlığı Yazısı,

EK-8: İlk Derece Mahkemesi ve İstinaf Mahkemesi Kararları

EK-9: Bakanlığın Yanıtı

EK-10: Vekaletname ve Yetki Belgesi